

บทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม กรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ

อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

The Role of Leaders in Solving Flood Problems: A Case Study of Na Tham

Subdistrict, Mueang Yala District, Yala Province

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ศรินทร์ญา จังจริง

คณะผู้ศึกษา

นายจักรกฤษ โสดแก้ว รหัสนักศึกษา ๔๐๖๕๒๒๐๒๐

นางสาวนุรพิรดาว ฮีเรหุวา รหัสนักศึกษา ๔๐๖๕๒๒๐๒๖

นางสาวนาตา สามี รหัสนักศึกษา ๔๐๖๕๒๒๐๔๗

หัวข้อพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชาวิจัยทางรัฐศาสตร์และกฎหมายมหาชน

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

รายงานวิจัย

บทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหาหน้าท่วม กรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ

อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

The Role of Leaders in Solving Flood Problems: A Case Study of Na Tham
Subdistrict, Mueang Yala District, Yala Province

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ศรินทร์ญา จังจริง

โดย

นายจักรกฤษ โสดแก้ว รหัสนักศึกษา ๔๐๖๕๒๒๐๒๐

นางสาวนุรพิรดาว ฮีเรหฺวา รหัสนักศึกษา ๔๐๖๕๒๒๐๒๖

นางสาวนาตา สาแม รหัสนักศึกษา ๔๐๖๕๒๒๐๔๗

หัวข้อพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชาวิจัยทางรัฐศาสตร์และกฎหมายมหาชน

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

การอนุมัติ

ชื่อหัวข้อพิเศษ : บทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม กรณีศึกษา ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา
จังหวัดยะลา

: The Role of Leaders in Solving Flood Problems: A Case Study of NaTham
Subdistrict, Mueang Yala District, Yala Province

ชื่อผู้วิจัย : นายจักรกฤษ โสดแก้ว, นางสาวนุรพิรดาว ฮีเรทวา, นางสาวนาตา สาแม

หลักสูตร : รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน

มหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ปีการศึกษา : 2568

.....

(อาจารย์ศรินทร์ญา จังจริง)

อาจารย์ที่ปรึกษาหัวข้อพิเศษทางรัฐศาสตร์และกฎหมายมหาชน

...../...../.....

อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาการวิจัยทางรัฐศาสตร์และกฎหมายมหาชน อนุมัติให้ับการศึกษาหัวข้อ
พิเศษเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของการสอบปฏิบัติสำเร็จของรายวิชาดังกล่าวนี้

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันฮารงค์ บินอิสริส)

ประธานหลักสูตรรัฐศาสตบัณฑิต

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อหัวข้อพิเศษ : บทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม กรณีศึกษาดำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

: The Role of Leaders in Solving Flood Problems: A Case Study of NaTham Subdistrict, Mueang Yala District, Yala Province

ชื่อผู้วิจัย : นายจักรกฤษ โสดแก้ว, นางสาวนุรพิรดาว ฮีเรหฺวา, นางสาวนาตา สาแม

คณะ/หน่วยงาน : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน

มหาวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ปีการศึกษา : 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องบทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมกรณีศึกษาดำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำในการจัดการภัยพิบัติของตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการภัยพิบัติตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา โดยใช้วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาบทบาทผู้นำในการจัดการภัยพิบัติของตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในระยะก่อนเกิด ระยะระหว่างเกิด และระยะหลังเกิดน้ำท่วมในแต่ละช่วงมีจำนวน 7 ข้อคำถามและเสนอแนะแนวทางการจัดการน้ำท่วมตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา มีการเสนอแนะแนวทางการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในระยะก่อนเกิด ระยะระหว่างเกิด และระยะหลังเกิดน้ำท่วม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 21 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของผู้นำมีความสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ Trait Theory โดยผู้นำแสดงออกถึงคุณสมบัติที่สำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์และความสามารถในการวางแผนเชิงรุกแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ 1) ระยะก่อนเกิดน้ำท่วมผู้นำทำหน้าที่เป็นผู้สั่งการ Directing 2) ระยะระหว่างเกิดน้ำท่วมผู้นำเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้สนับสนุน Supporting 3) ระยะหลังเกิดน้ำท่วมผู้นำทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา Coaching

คำสำคัญ : บทบาท ; ผู้นำ ; การแก้ไขปัญหาน้ำท่วม

Special topic : The Role of Leaders in Solving Flood Problems: A Case Study of NaTham Subdistrict, Mueang Yala District, Yala Province

Researcher's name : Mr. Jakkrit Sodkaew, Ms. Nurafiradao Hirehuwa, Ms. Nada Samae

Faculty/Department : Faculty of Humanities and Social Sciences, Bachelor of Political Science Program, Governance and Public Law

University : Yala Rajabhat University

Academic year : 2025

Abstract

This research looked at the role of leaders in solving flood problems in a specific area, Natham Sub-district, Mueang Yala District, Yala Province. The study had two main goals: 1) to find out how leaders managed disasters in Natham, and 2) to suggest ways to improve disaster management there. This was a qualitative study that looked at the leader's role in three phases of the flood: before, during, and after the flood. We asked 7 questions for each phase. We collected information from 21 important people (key informants) who were chosen specially. We gathered the data using in-depth interviews.

The main result showed that the leaders' roles fit well with the Trait Theory of Leadership. The leaders showed important qualities like vision and the ability to plan ahead. Their role changed in the three phases: 1) Before the flood: The leader acted as a Directing person. 2) During the flood: The leader changed their role to be a Supporting. 3) After the flood: The leader acted as a Coaching person.

Keywords : the role ; leader ; Solving the flood problem

กิตติกรรมประกาศ

หัวข้อพิเศษฉบับนี้สำเร็จลุล่วงสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะกรรมการหัวข้อพิเศษที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข ให้คำแนะนำและติดตามความก้าวหน้า ในการทำหัวข้อพิเศษด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่งเสมอมา โดยเฉพาะอาจารย์ศรีรินทร์ญา จังจรง ที่ให้ คำแนะนำคำปรึกษา อบรมสั่งสอน ว่ากล่าวตักเตือน ให้ความเมตตา กับ ผู้วิจัยเหนือกว่าครูที่พึงมีให้ต่อศิษย์ โดยทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงในการทำวิจัย ในครั้งนี้เป็นอย่างดียิ่งขอขอบพระคุณ อาจารย์คม วิทย์ สุขเสณีย์อาจารย์ประจำรายวิชาการวิจัยทางรัฐศาสตร์และกฎหมายมหาชน ที่ได้ให้ความรู้และคำแนะนำ ด้วยความเมตตาขอขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบไปด้วย นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ, รองปลัด องค์การบริหารส่วนตำบล, เลขานายกองค้การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วน ตำบลหน้าถ้ำทุกฝ่าย, ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลรักษาสุขภาพตำบล, เจ้าหน้าที่กุฎี, ผู้นำศาสนา, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหน้าถ้ำที่ได้เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งใน การศึกษาวิจัย ทำให้งานวิจัยเรื่องนี้ประสบความสำเร็จลุล่วงไป ด้วยดีคุณค่าอันพึงมีของรายงานหัวข้อพิเศษ ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือ และให้กำลังใจเป็นอย่างดี สุดท้ายขอมอบ คุณงามความดีให้กับบุพการี ครอบครัวของผู้วิจัย ผู้ซึ่งให้โอกาสและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย เสมอมาตั้งแต่ต้นจน กระทั่งหัวข้อพิเศษฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

บทคัดย่อ(ภาษาไทย).....	ข-ข
บทคัดย่อ(ภาษาอังกฤษ).....	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 คำถามการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย	3
1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.7 สมมติฐานในการวิจัย	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ.....	5
2.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ	7
2.3 ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์.....	8
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับอรรถกถาและการวิเคราะห์ภาวะอรรถกถา	9
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสาธารณสุข	10
2.6 แนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน	13
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	17

สารบัญ(ต่อ)

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	18
3.1 วิธีการดำเนินวิจัย	18
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	18
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	19
3.4 การทดสอบเครื่องมือ	20
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	20
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	21
บทที่ 4 ผลการวิจัย	22
4.1 ข้อมูลสัมภาษณ์	22
บทที่ 5 สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ	52
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	52
5.2 อภิปรายผล.....	53
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	55
บรรณานุกรม	56
บุคลากร.....	57
ภาพผนวก ก	59
ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์.....	61
ภาพผนวก ข	65
รูปภาพลงพื้นที่.....	65
ภาพผนวก ค	65
ประวัติผู้วิจัย	65

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย 17

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยประสบปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากและรุนแรงอยู่บ่อยครั้งมาตั้งแต่อดีตโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปลายฤดูมรสุมระหว่างเดือนสิงหาคมถึงพฤศจิกายน หลายครั้งได้เกิดน้ำท่วมใหญ่ซึ่งสร้างผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมากและสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจมหาดาล เช่น ในปี 2485 เกิดน้ำท่วมที่เป็นตำนาน กินพื้นที่กว่า 40 จังหวัด ในปี พ.ศ. 2538 เกิดน้ำท่วมใหญ่ทั้งในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี พ.ศ. 2554 เกิดมหาอุทกภัยรุนแรงที่สุดในรอบ 70 ปี ครอบคลุมพื้นที่กว่า 1 ใน 3 ของประเทศ สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจนับล้านล้านบาท และในปี พ.ศ. 2564 เกิดน้ำท่วมใหญ่อีกในพื้นที่กว่า 30 จังหวัด กินอาณาบริเวณนับล้านไร่ เพราะเหตุใดประเทศไทยจึงประสบปัญหาน้ำท่วมที่สร้างความเสียหายจำนวนมากซ้ำแล้วซ้ำเล่า ที่ผ่านมามีการแก้ปัญหาอย่างไร? บทความนี้จะอภิปรายถึงสาเหตุของปัญหาน้ำท่วมในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลต่อไทย การบริหารจัดการน้ำท่วมของไทย อาทิ แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561– 2580) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 และข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนว่าจะมีแนวทางการบริหารจัดการน้ำในอนาคตที่ยั่งยืนอย่างไร ซึ่งจะเป็นประเด็นที่ทำนายของผู้นำท้องถิ่นที่จะต้องเตรียมตัวรับมือทุกปี โดยสำหรับแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ให้ความสำคัญกับทรัพยากรน้ำในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อมุ่งไปสู่การสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของทรัพยากรบุคคล โดยพัฒนาขึ้นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการสร้างสมดุลระหว่าง การอนุรักษ์และฟื้นฟู และการพัฒนาแหล่งน้ำ ได้แก่ ด้านการจัดการน้ำอุปโภคบริโภค ด้านการสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต ด้านการจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย ด้านการจัดการคุณภาพน้ำและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรมและป้องกันการพังทลายของดิน ด้านการบริหารจัดการ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2565, น. 86) ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศส่งผลให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นต้น

จังหวัดยะลาเป็นพื้นที่ราบลุ่มบริเวณรอบนอกของเมืองจังหวัดยะลาเป็นพื้นที่นาร้างสลับกับภูเขา ในตัวเมืองจะเป็นพื้นที่รับน้ำเมื่อเกิดพายุฝนที่ตกลงมาอย่างหนักและต่อเนื่องเป็นเวลาหลายวัน ทำให้ดินเกิดการอุ้มน้ำและน้ำล้นตลิ่งทำให้การระบายหรือทางที่น้ำไหลผ่านเกิดการระบายไม่ทัน ทำให้มีน้ำล้นตลิ่งและท่วมใน

ที่สุด ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความสูญเสียเป็นอย่างมากหากไม่มีแผนการรับมือกับเหตุการณ์ของเมืองนอกจากตัวเมืองที่เกิดความเสียหายแล้วในส่วนของอำเภอและตำบลต่างๆที่มีพื้นที่ราบลุ่มก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน

ตำบลหน้าถ้ำเดิมเป็นพื้นที่บริบทพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มบริเวณโดยรอบเป็นพื้นที่มีแม่น้ำปัดตานีไหลผ่านร่วมกับแม่น้ำละแอ ซึ่งไหลมาจากยะหาตั้งนั้นชาวตำบลหน้าถ้ำจึงมีการทำอาชีพเกษตรกรรมเช่น การทำสวน เลี้ยงสัตว์ แต่การใช้น้ำของคนในพื้นที่จะต้องเจาะน้ำบาดาลในการใช้ทำเกษตรโดยไม่ได้ใช้น้ำจากแม่น้ำปัดตานีและแม่น้ำละแอ ในบริบทโดยรอบเป็นคลองน้ำทั้งมาจากธรรมชาติและคลองที่ขุดขึ้นมาใหม่ เมื่อเข้าถึงฤดูฝนจึงทำให้พื้นที่ของตำบลหน้าถ้ำเกิดน้ำท่วมในทุกๆปีทำให้บ้านเรือนรวมไปถึงที่ทำหากินใช้เพาะปลูกในด้านของการเกษตรเกิดความเสียหายส่งผลทำให้ชาวตำบลหน้าถ้ำเกิดความเดือดร้อนจากการโดนภัยพิบัติน้ำท่วมในทุกๆปี ดังนั้นปัญหาดังกล่าวจึงเป็นความต้องการที่อยากให้แก้ไขหรือเพิ่มเติมในเรื่องของการรับมือกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในแต่ละปี

วิธีการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมของตำบลหน้าถ้ำทางผู้วิจัยได้นำทฤษฎีเข้ามาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมของตำบลหน้าถ้ำเป็นกรณีศึกษา โดยวิธีการแก้ไขแบ่งออกเป็นด้านก่อนเกิดน้ำท่วม ด้านขณะเกิดน้ำท่วม และด้านหลังเกิดน้ำท่วม ซึ่งด้านก่อนเกิดน้ำท่วมจะเป็นการเตรียมความพร้อมการรับมือกับน้ำท่วม ด้านขณะเกิดน้ำท่วมจะเป็นการช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้ลดการเกิดความสูญเสียให้ได้มากที่สุด และด้านหลังเกิดน้ำท่วมจะเป็นการช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม ทั้งนี้บทบาทของผู้นำจึงมีส่วนสำคัญในการจัดการกับปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน เพื่อช่วยเหลือให้ผลกระทบนั้นเกิดความเสียหายและความสูญเสียน้อยที่สุด ดังนั้นผู้นำจึงต้องมีแผนการรับมือกับสถานการณ์เพื่อแสดงศักยภาพของบทบาทผู้นำให้ดีที่สุด

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทผู้นำในการแก้ปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของผู้นำในการแก้ปัญหาน้ำท่วม รวมไปถึงประสิทธิภาพการแก้ปัญหาน้ำท่วม และสุดท้ายงานวิจัยชิ้นนี้จะนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลาอย่างยั่งยืนตลอดไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำในการจัดการภัยพิบัติของตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการภัยพิบัติตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

1.3 คำถามการวิจัย

ศึกษาบทบาทผู้นำในการจัดการภัยพิบัติของตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ในการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในระยะก่อนเกิด ระยะระหว่างเกิด และระยะหลังเกิดน้ำท่วม ในแต่ละช่วงมีจำนวน 7 ข้อคำถาม และเสนอแนะแนวทางในการจัดการน้ำท่วมตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยมีการเสนอแนะแนวทางการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในระยะก่อนเกิด ระยะระหว่างเกิด และระยะหลังเกิดน้ำท่วม

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยจะประกอบด้วย 4 ขอบเขต ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษา 1) บทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหา น้ำท่วม ซึ่งได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการประสานงาน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการมอบหมายงาน 2) ประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหา น้ำท่วม ซึ่งได้แก่ ด้านก่อนเกิดน้ำท่วม ด้านขณะเกิดน้ำท่วม และด้านหลังเกิดน้ำท่วม

ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้ประชากร คือ ประชากรในเขตพื้นที่ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา โดยมีกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพจำนวน 21 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ มีพื้นที่ในการศึกษาได้แก่ ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยในครั้งนี้มีระยะเวลาในการศึกษาวิจัย 4 เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน - เดือนกันยายน พ.ศ. 2568

1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาทผู้นำ หมายถึง การกระทำของบุคคลที่เป็นการยอมรับของผู้คนหมู่มากในการเป็นต้นแบบแนวทาง ความคิด เพื่อให้สิ่งนั้นได้บรรลุตามผลของความคิดจากผู้นำ

การจัดการ หมายถึง รูปแบบหรือแนวทาง กระบวนการขั้นตอนการทำในการวางแผนการแก้ไขปัญหา ที่เกิดให้ง่ายต่อการปฏิบัติ

น้ำท่วม หมายถึง ปรากฏการณ์จากธรรมชาติที่มีมวลน้ำไหลหลากซึ่งเกิดจากฝนตกหนักจนมีมวลน้ำ ขนาดมากที่ล้นตลิ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อมเกิดความเสียหาย

ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม หมายถึง ความสามารถในการจัดการและดำเนินการป้องกันหรือบรรเทาปัญหาให้ได้ผลจริง คุ่มค่าและยั่งยืนโดยใช้ทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม ซึ่งประกอบเป็น 3 ด้าน ดังนี้

ด้านก่อนเกิดน้ำท่วม หมายถึง การป้องกันและการเตรียมความพร้อม เพื่อลดความเสียหายที่จะเกิดจากน้ำท่วม

ด้านขณะเกิดน้ำท่วม หมายถึง การจัดการช่วยเหลือประชาชนในช่วงที่น้ำท่วมกำลังเกิดขึ้นเพื่อลดผลกระทบและความสูญเสียให้น้อยที่สุด

ด้านหลังเกิดน้ำท่วม หมายถึง การฟื้นฟูและเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเตรียมมาตรการป้องกันและลดความเสี่ยงในครั้งต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาและผลกระทบหลังน้ำท่วม เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนเสนอแนะแนวทางบรรเทาภัยพิบัติน้ำท่วมพื้นที่ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา อย่างเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น

2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและประชาชนในกระบวนการฟื้นฟูหลังน้ำท่วม ซึ่งช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และส่งผลให้เกิดการจัดการภัยพิบัติอย่างยั่งยืนในระดับท้องถิ่น

1.7 สมมติฐานในการวิจัย

บทบาทของผู้นำมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาหน้าท่วมในพื้นที่ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องบทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหาหน้าท่วม กรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา มีทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ
- 2.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ
- 2.3 ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับอุทกภัยและการวิเคราะห์ภาวะอุทกภัย
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสาธารณภัยและการบริหารจัดการสาธารณภัย
- 2.6 แนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ

ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำเป็นความสามารถในการนำ (Capacity or ability to lead) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จของผู้นำ ภาวะผู้นำได้รับความสนใจและมีการศึกษามาเป็นเวลานานแล้วเพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการนำ หรือมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล ซึ่งได้ศึกษาตั้งแต่คุณลักษณะของผู้นำ (traits) อำนาจของผู้นำ (power) พฤติกรรมของผู้นำ (behavior) แบบต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีการศึกษาภาวะผู้นำอยู่ตลอดเวลา และพยายามจะหาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลในแต่ละองค์การหรือในสถานการณ์ต่างๆ กัน ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้หลากหลายแตกต่างกัน อาจเนื่องจากขอบเขตเนื้อหาและความสนใจภาวะผู้นำในการศึกษาของนักวิจัยแตกต่างกัน (Yukl, 2002) อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าส่วนใหญ่ให้ความหมายไว้สอดคล้องกันแต่มีจุดเน้นที่แตกต่างกันสามารถจัดกลุ่มนิยามแนวคิดได้ 6 กลุ่ม

กลุ่มแรก ได้ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะ (leadership is a trait) มองว่าผู้นำแต่ละคนมีคุณลักษณะพิเศษแตกต่างจากคนโดยทั่วไป เป็นลักษณะทางกายภาพ (physical) สังคม (social) และลักษณะเฉพาะของบุคลิกภาพ (personal characteristics) ซึ่งสืบทอดในตัวผู้นำ (inherent) เช่น ลักษณะท่าทาง สติปัญญา ความเชื่อมั่น ความซื่อสัตย์ การตัดสินใจ การเป็นคนเปิดเผยหรือการเข้าสังคม เป็นต้น

ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลจึงต้องการผู้นำที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมกับสถานการณ์และสถานที่ นิยามที่สอดคล้องกับแนวคิดกลุ่มนี้ คือ ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะเฉพาะของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุคคลเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ (Northouse, 2017; Schermerhorn et al., 2005)

กลุ่มที่สอง มุ่งเน้นในเรื่องความสามารถ (leadership is an ability) กลุ่มนี้มุ่งไปที่ความสามารถในการนำ (capacity to lead) มีแนวคิดที่ว่าคนเรามีความสามารถที่แตกต่างกันโดยธรรมชาติ (natural capacity) ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้นิยามไว้สอดคล้องกับแนวคิดนี้ เช่น ภาวะผู้นำเป็นความสามารถในการบริหารตนเอง นำผู้อื่น และครองใจผู้อื่นได้โดยสามารถใช้คนอื่นให้ทำบางอย่างตามเป้าหมายและแนวทางที่ตนวาดฝันหรือคาดคะเนเองได้โดยการตลใจ (inspire) การกระตุ้น (stimulate) และการสนับสนุน (support) เป็นต้น (Northouse, 2017; DuBrin, 2010; Draft, 2002; O'Leary, 2000, ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2549, รัตติกรณังจ วิศาล, 2547)

กลุ่มที่สาม ให้ความสำคัญกับทักษะ (leadership is a skill) จะเน้นที่ขีดความสามารถหรือสมรรถนะของผู้นำ (competency) ซึ่งจะแตกต่างจากกลุ่มที่เน้นความสามารถที่ธรรมชาติได้สร้างมาให้แล้วเพียงแต่มีการพัฒนาในด้านนั้นๆ เพิ่มขึ้นก็จะสามารถเป็นผู้นำในด้านดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ในขณะที่กลุ่มนี้มีความเชื่อว่าทุกคนสามารถพัฒนาขีดความสามารถหรือสมรรถนะตนเองได้ ซึ่งทุกคนสามารถพัฒนาทักษะภาวะผู้นำด้วยการฝึกปฏิบัติ (practice) การเรียนการสอน (instruction) การเรียนรู้จากผู้อื่น (learning from others) หรือการเรียนรู้จากประสบการณ์ (learning from experience) ก็ทำให้เขามีภาวะผู้นำได้ด้วยเช่น ภาวะผู้นำเป็นสมรรถภาพของผู้นำที่ได้รับการพัฒนาหรือกระบวนการในการบริหารจัดการเพื่อให้งานบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ (Northouse, 2017)

กลุ่มที่สี่ ให้ความสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรม (leadership is a behavior) จะให้ความสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำ (leadership role) ที่ผู้นำปฏิบัติหรือแสดงออกในสถานการณ์ต่างๆ ที่สามารถสังเกตได้โดยมีตัวร่วมหลักของพฤติกรรมทั่วไปอยู่สองประเภท คือ พฤติกรรมที่ได้จากการทำงาน (task behaviors) ซึ่งได้จากการทำงานของผู้นำ และพฤติกรรมที่ได้จากกระบวนการทำงาน (process behaviors) เกิดจากการที่ผู้นำได้ช่วยให้สมาชิกหรือกลุ่มมีความพึงพอใจ นิยามที่สอดคล้องกับแนวคิดกลุ่มนี้ ได้แก่ ภาวะผู้นำเป็นพฤติกรรมที่ผู้นำปฏิบัติ ทั้งที่เป็นพฤติกรรมการทำงาน และกระบวนการทำงานที่มีอิทธิพลต่อผู้ตามทั้งในด้านของงานที่บรรลุผลตามเป้าหมายและความพึงพอใจ (Northouse, 2017; รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544)

กลุ่มที่ห้า มองภาวะผู้นำเป็นเรื่องความสัมพันธ์ (leadership is a relationship) มุ่งความสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้นำกับผู้ตามมากกว่าคุณลักษณะที่หลากหลายของผู้นำ โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการรวมพลัง (process of collaboration) ร่วมกันระหว่างผู้นำและผู้ตามทั้งเรื่องภาวะผู้นำ อำนาจหน้าที่ และอิทธิพล ซึ่งสอดคล้องกันกับแนวคิดที่นักวิชาการสรุปไว้ว่า ภาวะผู้นำ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ

(leaders) และผู้ตาม (followers) ที่รวมพลังกันกำหนดภารกิจหรือทิศทางของการปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดกิจกรรมหรือการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (shared purposes) เช่น ภาวะผู้นำหมายถึง ความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (leaders) และผู้ตาม (followers) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Northouse, 2017; Daft, 2005; กวี วงศ์พุด, 2550; สุเทพพงศ์ ศรีวัฒน์, 2550)

และกลุ่มสุดท้าย มุ่งไปที่กระบวนการของอิทธิพล (leadership is an influence process) มองว่าภาวะผู้นำไม่ใช่การกระทำที่เกิดขึ้นเดี่ยวๆ หรือการกระทำที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงเท่านั้น แต่เป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นเป็นลำดับขั้นต่อเนื่องกันไปจนบรรลุผลสำเร็จ โดยมีองค์ประกอบหลักด้านผู้นำ (leader) ผู้ตาม (followers) และสถานการณ์ (situation) เป็นเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพล (influence) ซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำและผู้ตามเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (change) ในการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร (objectives) หรือเป้าหมายที่มีร่วมกัน (shared goal) (Northouse, 2017; Howell & Costley, 2005; Yukl, 2002; Koontz & Wehrich, 1988; Stoner & Freeman, 1989; วิโรจน์ สารรัตน์, 2556; ธวัช บุญยมนี, 2550; ทองใบ สุตขารี, 2549; เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2546; สมยศ นาวิการ, 2546)

ผู้วิจัยสรุปไว้ว่า ภาวะผู้นำคือความสามารถในการนำผู้อื่นไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพขององค์กรหรือในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งมีการศึกษาและให้ความหมายหลากหลายแนวทาง นักวิชาการได้แบ่งแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำออกเป็น 6 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มที่หนึ่ง มองว่าภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะเฉพาะของบุคคล เช่น ความมั่นใจ ความซื่อสัตย์ และสติปัญญา กลุ่มที่สอง มองว่าเป็นความสามารถในการดูแลและนำผู้อื่น กลุ่มที่สาม มองว่าเป็นทักษะที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ กลุ่มที่สี่ มองว่าภาวะผู้นำคือพฤติกรรมที่แสดงออกในการทำงานและการจัดการ กลุ่มที่ห้ามองว่าภาวะผู้นำคือความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามที่มีร่วมกัน และกลุ่มสุดท้าย มองว่าเป็นกระบวนการของอิทธิพลที่เกิดขึ้นต่อเนื่องระหว่างผู้นำ ผู้ตาม และสถานการณ์ ทั้งนี้ ภาวะผู้นำไม่จำกัดเพียงลักษณะเฉพาะตัว แต่สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ตามบริบทและความต้องการขององค์กร.

2.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ

การศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำมีความเชื่อว่าผู้นำเป็นคุณลักษณะ ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดไม่ได้เกิดจากการฝึกหัดภายหลังทฤษฎีนี้ได้เน้นการจำแนกลักษณะหรืออุปนิสัยที่แตกต่างกันของผู้นำจากผู้ที่บังคับบัญชาหรือผู้นำที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จเพื่อพยายามอธิบาย ข้อแตกต่างของบุคลิกลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ นิตย สัมมาพันธ์ (2546 : 33) ได้กล่าวว่าประวัติกลุ่มทฤษฎีลักษณะ

เด่นของผู้ผู้นำ (Leadership traits) เริ่มต้นขึ้นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อนักจิตวิทยาในกองทัพของสหรัฐอเมริกาได้ทำการค้นคว้าหาวิธีการในการคัดเลือกนายทหารการค้นคว้าดังกล่าวได้จุดประกายให้เกิดความกระตือรือร้นสนใจในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในเรื่องนี้อย่างจริงจังภายหลังจากที่สงครามโลกยุติลง นักวิจัยในยุคแรกๆ จึงพยายามที่จะระบุลักษณะเด่นที่สำคัญ ๆ ซึ่งเป็นตัวแยกแยะระหว่างบุคคลที่เป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล (Effective Leaders) ออกจากบุคคลไม่ใช่ผู้นำ (Non Leaders) สรุปได้ว่าลักษณะเด่น (Traits) หมายถึง คุณภาพภายในตัวหรือคุณลักษณะ (Characteristics) ของแต่ละบุคคลได้แก่ ๑) คุณลักษณะทางกายภาพ (Physical Characteristics) เช่น ความสูง น้ำหนัก รูปร่างหน้าตา และพลังงาน ๒) คุณลักษณะทางบุคลิกภาพ (Personal Characteristics) เช่น ลักษณะ ข่ม ความเป็นคนเปิดเผยไม่เก็บตัว หรือ ความเป็นผู้คิดริเริ่มอยู่เสมอ ๓) ทักษะและความสามารถ (Skills and Abilities) เช่น สติปัญญา ความสามารถทาง ๔) ลักษณะเด่นทางสังคม (Social Factors) เช่น เก่งคน เข้าสังคมเก่ง มีสถานภาพสูงทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ทฤษฎีนี้มีข้อดีในแง่ที่ช่วยบ่งชี้ถึงคุณลักษณะพิเศษของผู้นำบางประการ

ผู้วิจัยสรุปไว้ว่า คุณลักษณะความเป็นผู้นำมีความเชื่อว่าผู้นำเกิดจากคุณลักษณะที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ไม่ได้เกิดจากการฝึกฝน โดยเน้นการจำแนกอุปนิสัยที่แตกต่างของผู้นำที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ เพื่ออธิบายลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ แนวคิดนี้เริ่มต้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 จากการวิจัยของนักจิตวิทยาทางทหารในสหรัฐฯ โดยพยายามค้นหาคุณลักษณะเด่นของผู้นำ เช่น ลักษณะทางกายภาพ บุคลิกภาพ สติปัญญา และปัจจัยทางสังคม ทฤษฎีนี้ช่วยให้เข้าใจถึงคุณลักษณะพิเศษที่สามารถแยกแยะผู้นำออกจากผู้อื่นได้.

2.3 ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์

ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการทางสังคมระหว่างบุคคลที่ซับซ้อน และเพื่อให้เข้าใจมันอย่างเต็มที่ใฝ่มองดูสถานการณ์ที่ผู้นำปฏิบัติงาน ภาวะผู้นำตามสถานการณ์มีความน่าสนใจสูงแต่แน่นอนมันท้าทายต่อการนำออกใช้ ผู้นำที่มีประสิทธิผลต้องมีความยืดหยุ่นเพียงพอเพื่อตัดแปลงความแตกต่างระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชา กับสถานการณ์ ประสิทธิภาพของภาวะผู้นำขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ระหว่างบุคลิกภาพ อำนาจ เจตคติและการรับรู้ (ชาลนุชชัยอาจินสมาจาร. มปป. : 57)

เฮอร์เชย์และบลันชาร์ด (Hersey and Blanchard ; อ้างถึงในจอมพงศ์มงคลวนิช. 2555 : 205 - 206) ได้เสนอทฤษฎีวงจรผู้นำตามสถานการณ์โดยได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีเรดดินและยังยึดหลักการเดียวกันคือ แบบภาวะผู้นำอาจมีประสิทธิผลหรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ องค์ประกอบของภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามทฤษฎีของเฮอร์เชย์และบลันชาร์ดประกอบด้วย

๑. ปริมาณการออกคำสั่ง คำแนะนำต่าง ๆ หรือพฤติกรรมด้านควบคุมงาน

๒. ปริมาณการสนับสนุนทางอารมณ์ สังคม หรือพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์

๓. ความพร้อมของผู้ตามหรือกลุ่มผู้ตาม

ฮอร์เชย์และบลันชาร์ดแบ่งภาวะผู้นำออกเป็น ๔ แบบ

๑. ผู้นำแบบบอกทุกอย่าง (Telling Leader) ผู้นำประเภทนี้จะให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดและดูแลลูกน้องอย่างใกล้ชิด

๒. ผู้นำแบบขายความคิด (Selling Leader) ผู้นำประเภทนี้จะคอยชี้แนะบ้างเมื่อผู้ตามขาดความสามารถในการทำงานบางอย่างหนึ่ง จะทำให้เกิดความเต็มใจที่จะรับผิดชอบงานและกระตือรือร้นที่จะทำงานมากขึ้น

๓. ผู้นำแบบเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Participation Leader) ผู้นำประเภทนี้จะคอยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการตัดสินใจมีการซักถาม มีการติดต่อสื่อสาร ๒ ทางหรือรับฟังเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ จากผู้ตาม คอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

๔. ผู้นำแบบมอบหมายงานให้ทำ (Delegating Leader) ผู้บริหารเพียงให้คำแนะนำและช่วยเหลือเล็กๆ น้อย ๆ ผู้ตามคิดและตัดสินใจเองทุกอย่าง ถือว่าผู้ตามที่สามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพได้ดี

ผู้วิจัยสรุปไว้ว่า ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์เน้นความยืดหยุ่นของผู้นำในการปรับตัวตามสถานการณ์และความพร้อมของผู้ตามโดยพิจารณาทั้งด้านพฤติกรรมควบคุมงานและพฤติกรรมมนุษยสัมพันธ์ ฮอร์เชย์และบลันชาร์ดได้แบ่งภาวะผู้นำออกเป็น ๔ แบบ คือ ๑) ผู้นำแบบบอกทุกอย่างคือผู้นำแบบสั่งการและควบคุมใกล้ชิด ๒) ผู้นำแบบขายความคิดเป็นผู้นำที่ชี้แนะพร้อมสร้างแรงจูงใจ ๓) ผู้นำแบบเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมจะส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสื่อสารสองทาง ๔) ผู้นำแบบมอบหมายงานให้ทำคือผู้นำที่เพียงให้คำแนะนำและช่วยเหลือเล็กๆ น้อย ๆ ผู้ตามคิดและตัดสินใจเองทุกอย่าง

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับอุทกภัยและการวิเคราะห์ภาวะอุทกภัย

คำนิยามและความหมายของอุทกภัย

กรมอุตุนิยมวิทยา (๒๕๒๒) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อุทกภัย (flood) หมายถึง สภาวะที่น้ำไหลเอ่อล้นฝั่งแม่น้ำ ลำธารหรือทางน้ำ ท่วมพื้นที่ซึ่งโดยปกติไม่มี มิได้อยู่ได้ระดับน้ำหรือเกิดจากการสะสมน้ำบนพื้นที่ ซึ่งระบายออกไม่ทันทำให้พื้นที่ปกคลุมไปด้วยน้ำ

ประเสริฐ มิลินทรานุกร (๒๕๓๓) ได้ให้ความหมายของอุทกภัย คือ ภัยธรรมชาติที่เกิดจากน้ำท่วม เมื่อระดับน้ำในแม่น้ำสูงถึงระดับริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งความรุนแรงของภัยธรรมชาติขึ้นอยู่กับสภาวะและขนาดของน้ำท่วม

Strahler (๑๙๘๓) กล่าวว่า อุทกภัยเป็นสภาวะที่อัตราการไหลของน้ำรุนแรงกว่าความสามารถของการกักเก็บของแม่น้ำขอบเขตของอุทกภัยจะแผ่ขยายกว้างครอบคลุมพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ป่าไม้ อุทกภัยจึงเป็นอันตรายที่เกิดจากน้ำท่วม

สาเหตุของการเกิดอุทกภัย

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (๒๕๔๒) ได้แบ่งสาเหตุของการเกิดอุทกภัยไว้ดังนี้

ฝนตกหนักเนื่องมาจากพายุฝนที่เกิดขึ้นติดต่อกันเป็นเวลาหลาย ๆ ชั่วโมงต่อเนื่องกันนาน ๆ น้ำฝนที่มีปริมาณมากจะไหลลงสู่พื้นที่ที่ต่ำกว่า ทำให้เกิดน้ำท่วมอย่างฉับพลัน

น้ำทะเลหนุน ระดับน้ำทะเลขึ้นสูงสุด จะหนุนให้ระดับน้ำในแม่น้ำสูงขึ้น โดยถ้าเป็นระยะเวลาที่ตรงกับน้ำป่าและน้ำภูเขาไหลลงสู่แม่น้ำ ซึ่งมีปริมาณน้ำที่สูงอยู่แล้วจะทำให้เกิดสภาวะน้ำล้นตลิ่งหรือน้ำท่วมขัง

มรสุมแรง ในระยะที่ลมมรสุมแรงอัดจะทำให้เกิดลมแรงและคลื่นใหญ่ ส่งผลทำให้ระดับ น้ำสูงจากปกติมากจนเกิดเป็นน้ำท่วม ลักษณะเช่นนี้มักเกิดขึ้นในแถบชายทะเลฝั่งตะวันออกของภาคใต้

ผู้วิจัยสรุปไว้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับอุทกภัยและการวิเคราะห์สภาวะอุทกภัย ซึ่งให้ความหมายไว้ว่า ภัยธรรมชาติที่เกิดน้ำท่วม ซึ่งความรุนแรงของภัยธรรมชาติขึ้นอยู่กับสภาวะและขนาดของน้ำ อุทกภัยนั้นเป็นสภาวะที่อันตรายซึ่งเป็นการไหลของน้ำรุนแรงกว่าความสามารถของการกักเก็บของแม่น้ำ อุทกภัยแผ่ขยายกว้างปกคลุมพื้นที่เกษตรและป่าไม้ อุทกภัยจึงเป็นอันตรายที่เกิดจากน้ำท่วม สาเหตุของการเกิดอุทกภัย เกิดฝนตกหนักติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน หลายชั่วโมงจึงมีน้ำฝนในปริมาณมากทำให้เกิดน้ำท่วมอย่างฉับพลัน ต่อมา น้ำทะเลหนุนระดับในน้ำทะเลสูงขึ้นจะหนุนให้ระดับน้ำในแม่น้ำสูงขึ้นด้วย ซึ่งถ้าตรงเวลากับการกักเก็บน้ำจากภูเขาไหลลงสู่แม่น้ำซึ่งมีปริมาณที่มีน้ำสูงอยู่แล้วจะทำให้เกิดน้ำล้นตลิ่งหรือการเกิดน้ำท่วมขัง มรสุมแรง ซึ่งทำให้เกิดแรงอัดและคลื่นขนาดใหญ่ น้ำสูงมากกว่าปกติ มักจะเกิดขึ้นในชายฝั่งทะเลตะวันออกเฉียงใต้

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสาธารณภัย

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้นับว่ามีความรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นภัยพิบัติที่เกิดจากที่มนุษย์เป็นผู้ก่อขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตามเช่น กรณีเหตุการณ์เพลิงไหม้ซานติก้าผับและเสือป่าพลาซ่า เป็นต้น หรือเกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติที่ไม่อาจคาดเดาได้หรือไม่ก็ตามเช่น กรณีเหตุการณ์สึนามิ โคลนถล่ม น้ำท่วมและภาวะโลกร้อนในปัจจุบัน เป็นต้น ดังนั้นการบริหารจัดการที่มีความพร้อมและเป็นขั้นตอนที่อย่างมีระบบจะมีส่วนช่วยเหลือประชาชนทั้งก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุเป็นอย่างยิ่ง Provan และ Milward

กล่าวว่า การสร้างความร่วมมือในการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ จำเป็นที่ต้องสร้างความร่วมมือและสร้างเครือข่ายใน ๓ ระดับ ซึ่งได้แก่ การสร้างความร่วมมือในระดับชุมชนระดับเครือข่าย และระดับหน่วยงาน ถึงแม้ทั้ง ๓ ระดับ จะมีความเชื่อมโยงกัน หากแต่ในการประเมินประสิทธิภาพนั้นในแต่ละระดับก็จะมีเกณฑ์ในการประเมินของตัวเอง โดยเขากล่าวว่าเกณฑ์ที่เหมาะสมในการประเมินประสิทธิภาพของระดับหนึ่งอาจจะเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับอีกระดับหนึ่ง โดยที่เครือข่ายทั้ง ๓ ระดับ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เครือข่ายทางสังคมหมายถึง การบูรณาการของพลเมืองท้องถิ่นให้อยู่ใน รูปแบบขององค์การเพื่อที่จะทำงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐบาลเพื่อที่จะลดความเสี่ยงและการจัดการกับภาวะฉุกเฉินและภัยพิบัติ (Tavida Kamolve;,2006 : อ่างในชวงศ์ อุบลลี, 2552)

นริษุช ดำรงชัย (2560) การรับมือกับภัยพิบัติผ่านแนวคิด "จีโจะ เคียวโจะ โคโจะ" แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันภัยในชุมชนเริ่มมีให้เห็นในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นเป็นครั้งแรกในสมัยนารา (ศตวรรษที่ 8: ค.ศ. 710-794) ในรูปของการริเริ่มสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักดูแลช่วยเหลือตัวเอง แต่แนวคิดที่มุ่งเน้นกระบวนการการรับมือกับภัยพิบัติร่วมกันใน ๓ ระดับกล่าวคือ การช่วยเหลือตนเอง การช่วยเหลือกันและกัน และการช่วยเหลือจากภาครัฐ จีโจะ หมายถึง การช่วยเหลือตนเอง เคียวโจะ หมายถึง การช่วยเหลือกันและกัน โคโจะ หมายถึง การช่วยเหลือจากภาครัฐทั้งนี้รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

๑. "จีโจะ": การช่วยเหลือตนเองประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตทำให้ญี่ปุ่นตระหนักถึงข้อเท็จจริงว่าประชาชนแต่ละคนจำเป็นต้องติดตามประเมินสถานการณ์ และรู้จักเตรียมพร้อมรับมือกับภัยที่อาจเกิดขึ้น เพื่อรักษาชีวิตของตนเองและคนรอบข้างให้อยู่รอดต่อไปได้นั้นหมายความว่า สิ่งสำคัญสิ่งแรกในการรับมือกับภัยพิบัติก็คือการรู้จักช่วยเหลือตนเอง หรือ "จีโจะ" นั่นเอง โดยการช่วยเหลือตนเองในที่นี้หมายถึงทั้งตนเองคนในครอบครัวและทรัพย์สินต่างๆ ของตนเองด้าน

๒. "เคียวโจะ": การช่วยเหลือกันและกันเมื่อภัยพิบัติทวีความรุนแรงขึ้น การช่วยเหลือตนเองอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ดังนั้นความช่วยเหลือในขั้นต่อมาก็คือการช่วยเหลือกันและกัน หรือ "เคียวโจะ" โดยการช่วยเหลือกันและกัน หมายถึงการช่วยเหลือเพื่อนบ้าน คนรู้จัก ตลอดจนการช่วยเหลือในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น เนื่องจากเมื่อเกิดภัยพิบัติขนาดใหญ่ซึ่งส่งผลให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบรรเทาสาธารณภัยมักไม่สามารถเข้าให้ความช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว ทำให้การช่วยเหลือจากภายนอกเป็นไปอย่างล่าช้าและใช้เวลายาวนานมากกว่าปกติในการเข้าถึงพื้นที่ประสบภัย ดังนั้นความช่วยเหลือที่เกิดขึ้นได้เร็วที่สุดก็คือความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านและสมาชิกในชุมชนเดียวกัน ดังนั้นหากความช่วยเหลือเริ่มต้นได้เร็วเพียงใด อีกทั้งจำนวนคนที่เข้ามาช่วยเหลือมีมากเท่าใดความเสียหายก็มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นน้อยลงเท่านั้น

๓. "โคโจะ": การช่วยเหลือจากภาครัฐการช่วยเหลือจากภาครัฐหมายถึง การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากทุกภาคส่วนของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการรับมือกับสถานการณ์ภัยพิบัติ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานดับเพลิง กองกำลังป้องกันตนเอง จังหวัดและเทศบาล หน่วยงานส่วนกลางตลอดจนรัฐวิสาหกิจที่ 67 วารสารวิชาการรัตนบุศย์(RATANABUTH JOURNAL) ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565) ให้บริการด้านสาธารณสุขภาคพื้นฐานไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้าแก๊ส น้ำประปา ซึ่งการช่วยเหลือจากภาครัฐนั้น นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ได้รับความคาดหวังจากสังคมมากที่สุด แต่ในทางปฏิบัติเป็นที่ยอมรับกันว่าการเข้าช่วยเหลือโดยภาครัฐ มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นล่าช้าที่สุด กล่าวคือโดยเฉลี่ยรัฐจำเป็นต้องใช้เวลา 3 วันแรก หลังเกิดภัยพิบัติร้ายแรงไปกับการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยกรณีเร่งด่วน (กรณีร้ายแรงถึงชีวิต) อันได้แก่การกู้ชีพและกู้ภัย เพื่อทำการช่วย "ชีวิต" ผู้ประสบภัยให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ส่วนการช่วยเหลือด้านอื่นๆ นอกจากการกู้ชีพกู้ภัยจึงมักเริ่มดำเนินการอย่างเต็มรูปแบบหลังจากผ่านพ้น 3 วันแรกนี้ไปแล้ว และจากการที่ความช่วยเหลือของภาครัฐมีขีดจำกัด จึงเกิดความพยายามประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าการที่ประชาชนไม่รู้จักรช่วยเหลือตนเอง โดยรอเพียงความช่วยเหลือจากภาครัฐ ไม่ได้ส่งผลดีแต่อย่างใด หากแต่จะทำให้ความสูญเสียที่เกิดขึ้นมีมากกว่าที่ควร ประชาชนจึงจำเป็นต้องดูแลตัวเองให้ได้เป็นอย่างดีเพื่อไม่เป็นภาระต่อภาครัฐในการเข้าดำเนินการกู้ภัยและกู้ชีพ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐก็ไม่ได้ลดละความพยายามในการพัฒนาศักยภาพในการดำเนินการด้านต่างๆ เพื่อเตรียมรับมือกับภัยพิบัติ โดยแนวทางการเพิ่มศักยภาพด้านการช่วยเหลือจากรัฐ ได้แก่

- การกำหนดขั้นตอนรูปแบบการปฏิบัติงานและวิธีการรับมือกับภัยพิบัติรูปแบบต่างๆ ไว้อย่าง ชัดเจน และเป็นรูปธรรม อีกทั้งมีการฝึกซ้อมแผนการรับมือกับภัยพิบัติเป็นประจำและต่อเนื่อง ทั้งในระดับหน่วยงานย่อย และในการบูรณาการหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่นการขุดลอกคลองหรือเสริมสร้างแนวกันน้ำที่แข็งแรงเพื่อขยายพื้นที่กักเก็บน้ำ การออกกฎข้อบังคับพื้นฐานต่างๆ เพื่อรับมือกับสภาวะที่เกิดภัยพิบัติ
- กำหนดสถานที่อพยพ เส้นทาง การอพยพ แนวทางและอุปกรณ์การช่วยเหลือต่างๆ ให้ชัดเจน ทั้งนี้ยังมีการพิจารณาถึงการอพยพออกไปยังพื้นที่ข้างเคียงในกรณีที่ภัยพิบัติรุนแรงเกิดขึ้นจนไม่สามารถอพยพอยู่เพียงในพื้นที่นั้นๆ ได้
- ให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับภัยพิบัติแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยนำเสนอผ่านสื่อที่หลากหลาย ในรูปแบบที่น่าสนใจ เข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย

- สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของแผนที่เสี่ยงภัย (Hazard Map) โดยบังคับให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการจัดทำข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัยหรือวิธีการหนีภัยที่ถูกต้องอีกทั้งรณรงค์ให้ประชาชนทำความเข้าใจกับแผนที่เสี่ยงภัยเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยสรุปไว้ว่า ภัยพิบัติในปัจจุบันมีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือใน 3 ระดับคือ ชุมชน เครือข่าย และหน่วยงาน แนวคิด "จีโจะ เคียวโจะ โคโจะ" จากญี่ปุ่นเน้นการรับมือภัยพิบัติร่วมกัน ได้แก่ การช่วยเหลือตนเอง (จีโจะ) การช่วยเหลือกันและกันในชุมชน (เคียวโจะ) และการช่วยเหลือจากภาครัฐ (โคโจะ) ซึ่งภาครัฐมักช่วยได้ล่าช้า จึงควรส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักรับมือและไม่พึ่งพิงรัฐเพียงอย่างเดียว ภาครัฐควรพัฒนาศักยภาพด้านการปฏิบัติ การเตรียมโครงสร้างพื้นฐาน แผนอพยพ สื่อสารความรู้ และส่งเสริมการใช้แผนที่เสี่ยงภัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการภัยพิบัติ.

2.6 แนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

แนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน นิลุบล สู่พานิช (๒๕๔๙) กล่าวว่า สำคัญดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อให้ทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยหันมาปรับแนวคิดในการจัดการภัยพิบัติในรูปแบบเดิม ที่เน้นการจัดการในภาวะฉุกเฉิน โดยเน้นที่การรับมือบรรเทาและการฟื้นฟูหลังเกิดภัยมาเป็นการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนเกิดภัยเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากภัยพิบัติ ซึ่งการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติหมายถึง กระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบครบวงจร ประกอบด้วย กระบวนการบริหารปัจจัยควบคุมทรัพยากร กิจกรรมและกระบวนการในการดำเนินงานต่าง ๆ ในชุมชนโดยลดสาเหตุของโอกาสที่ชุมชนจะได้รับความเสียหาย ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย หรือ Asian Disaster Preparedness Center - ADPC เป็นองค์กรแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้นำแนวคิดในการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามาเผยแพร่ในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ โดยเชื่อว่า แนวคิดดังกล่าวจะปลูกฝังการสร้างวัฒนธรรมการป้องกัน (cultural prevention) ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงและจะนำไปสู่การสร้างความปลอดภัยให้แก่ชุมชน โดยศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย ได้ให้คำจำกัดความแนวคิดดังกล่าวไว้ว่า "การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน" (community-based disaster risk management) ต่อมากรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ได้เห็นความสำคัญของการประชุม และแนวคิดดังกล่าว จึงเริ่มต้นปรับกลยุทธ์และกระบวนการเพื่อปรับใช้กับการทำงานด้านการจัดการภัยพิบัติในประเทศไทย โดยการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้ดำเนินการในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติที่แพร่หลายมากในปัจจุบัน ดังนั้น จึงเป็นที่มาของโครงการศึกษา "แนวทางการปฏิบัติงานสำหรับผู้ปฏิบัติงานภาคสนามในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานใน

ประเทศไทย" เกิดจากความร่วมมือระหว่างสถาบันส่งเสริมทางวิชาการประเทศเยอรมนี (Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit - GTZ) ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย (Asian Disaster Preparedness Center - ADPC) และกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงมหาดไทย ได้กล่าวถึงหลักการของการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานไว้แยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ผู้วิจัยสรุปไว้ว่า แนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน กล่าวถึง ภัยพิบัติน้ำท่วมส่งผลกระทบต่อให้ทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยทำให้หันมาจัดรูปแบบการจัดการป้องกันภัยพิบัติน้ำท่วมในรูปแบบเดิมให้เป็นการจัดที่เน้นเป็นสถานะฉุกเฉิน ซึ่งเป็นช่วงก่อนเกิดภัยพิบัติเพื่อป้องกันผลกระทบ ความเสี่ยงจากภัยพิบัติ หมายถึง กระบวนการบริหารที่จัดรูปแบบครบวงจร ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการบริหารปัจจัยควบคุมทรัพยากร กิจกรรมรวมไปถึงรูปแบบต่างๆ ในชุมชนเพื่อลดสาเหตุการเกิดภัยพิบัติน้ำท่วมและการเกิดความเสียหาย การเตรียมพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย ซึ่งเป็นองค์กรแรกในภูมิภาคที่ได้นำแนวความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้นำมาเผยแพร่ในการจัดการความเสี่ยงจากการเกิดภัยพิบัติ ซึ่งเชื่อว่าแนวความคิดจะถูกฝังในการสร้างวัฒนธรรมป้องกันเพื่อลดความเสี่ยงและนำไปสู่ความปลอดภัยแก่ชุมชน ต่อมากรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัยเห็นความสำคัญของแนวความคิดจึงเริ่มที่จะปรับกลยุทธ์ เพื่อปรับในเรื่องของการจัดการภัยพิบัติ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้ในการดำเนินการในการลดความเสียหายจากภัยพิบัติที่แพร่หลายในปัจจุบัน จึงเป็นที่มาของโครงการศึกษาแนวทางการปฏิบัติความเสี่ยงสำหรับผู้ปฏิบัติงานภาคสนามในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานในประเทศไทย ซึ่งเกิดความร่วมมือจากสถาบันประเทศเยอรมนี ศูนย์ความเตรียมพร้อมภัยพิบัติแห่งเอเชียและป้องกันสาธารณะภัย

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อาตือนัน เชียงเงาะ และคณะ (2566) โดยกล่าวในหัวข้อวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลปทุมดี อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัย กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลปทุมดี อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ผลวิจัยพบว่าอุทกภัยเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดได้ แต่สามารถหาวิธีลดความรุนแรงและบรรเทาผลกระทบและความสูญเสียที่จะเกิดได้ โดยมาตรการป้องกันความเสียหาย และบริหารจัดการน้ำท่วมเป็นการพยายามเรียนรู้ และเข้าใจในผลกระทบจากน้ำท่วมที่มีต่อชุมชน สังคม เศรษฐกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำ และพื้นที่น้ำท่วม แนวทางการป้องกันความเสียหายจากน้ำท่วมและการบริหารจัดการน้ำท่วมประกอบไปด้วย มาตรการที่นำสิ่งก่อสร้างมาใช้ลดขนาดความรุนแรงของน้ำท่วม เช่น การปรับปรุงสภาพลำน้ำ การใช้อ่างเก็บน้ำเขื่อน และผนังกันน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ มีมาตรการที่

ไม่ใช่สิ่งก่อสร้าง ซึ่งประกอบไปด้วยมาตรการสำหรับการป้องกันความเสียหายและการบรรเทาทุกข์ เช่น การวางผังเมือง การพยากรณ์และเตือนภัยน้ำท่วม ซึ่งโดยทั่วไปควรใช้มาตรการทั้งสองอย่างร่วมกันเพื่อประสิทธิภาพในการบรรเทาภัยพิบัติที่ดียิ่งขึ้น งานบรรเทาปัญหาน้ำท่วมจะทำการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา โดยเลือกจากหนึ่งหรือหลายๆข้อในหัวข้อต่อไปนี้ เพื่อใช้ลดความรุนแรงของเหตุการณ์น้ำท่วม การลดอัตราการไหลของน้ำโดยการใช่วิธีต่างๆเพื่อชะลอการไหลของน้ำ การควบคุมปริมาณการไหลโดยกักน้ำไว้ในอ่างเก็บน้ำหรือแหล่งเก็บกักน้ำ เพื่อควบคุมปริมาณน้ำไม่ให้ไหลมากเกินไปโดยเฉพาะในช่วงน้ำท่วม การจำกัดเส้นทาง การไหลของลำน้ำโดยการสร้างพังกั้นน้ำหรือคลอง การปรับปรุงสภาพลำน้ำและสภาพการไหล เช่น การสร้างทางระบายน้ำอ้อมตัวเมืองเพื่อลดระดับความสูงของน้ำในลำน้ำสายหลัก

นูชนานี แวดะแซ และคณะ (2567) โดยกล่าวในหัวข้อวิจัยเรื่อง การจัดการปัญหาน้ำท่วมแบบบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลปะกาสะรัง จังหวัดปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาน้ำท่วมแบบบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลปะกาสะรัง จังหวัดปัตตานี ผลวิจัยพบว่า ปัจจุบันสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงมาตลอด โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและการเกิดภัยธรรมชาตินั้นวันยังมีความรุนแรงขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดภาวะวิกฤติที่อาจนำไปสู่ความรุนแรงและความสูญเสียทั้งชีวิตทรัพย์สิน เศรษฐกิจ สังคม การจัดการทรัพยากรน้ำท่ามกลางบริบทที่มีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค การเกษตรกรรม การคมนาคม ขนส่ง และเป็นแหล่งอาหาร โดยอาศัยฐานข้อมูลจากงานศึกษาวิจัยภาคสนาม งานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเอกสารทางราชการ เอกสารประกอบการสัมมนา สรุปรายงานการประชุมเอกสารภายในที่ยังไม่มีการจัดพิมพ์ตลอดจนบทความและข่าวที่มีการพิมพ์มาแล้วในที่ต่างๆ เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์การสร้างความกตึกาในการจัดการน้ำแบบใหม่ รวมถึงการปรับโครงสร้างเชิงอำนาจในการจัดการทรัพยากรน้ำใหม่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดสรรและใช้น้ำจึงแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคม อันเนื่องมาจากการขาดแคลนน้ำและคุณภาพน้ำเสีย จึงนับเป็นการปรับเงื่อนไขในการจัดการทรัพยากรน้ำให้สอดคล้องกับบริบทและสภาพเศรษฐกิจของประเทศ

ธณัฐภา รัตไตรทอง และคณะ (2567) โดยกล่าวในหัวข้อวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการปัญหาอุทกภัยกรณีศึกษาเทศบาลตำบลสุระสมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาอุทกภัยในพื้นที่เทศบาลตำบลสุระสมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ผลวิจัยพบว่า ภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นวิกฤตอย่างหนึ่งที่มนุษย์หลีกเลี่ยงได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอุทกภัย ก่อให้เกิดความเสียหาย เพราะความแปรปรวนของสภาพอากาศโลก และการใช้ชีวิตของมนุษย์ที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ดังนั้นการลดความสูญเสียจากภัยพิบัติทางธรรมชาติให้เหลือน้อยที่สุด โดยการสร้างกระบวนการในการจัดการภัยพิบัติผ่านขั้นตอนการป้องกัน การลดผลกระทบ การเตรียมการ การตอบสนอง

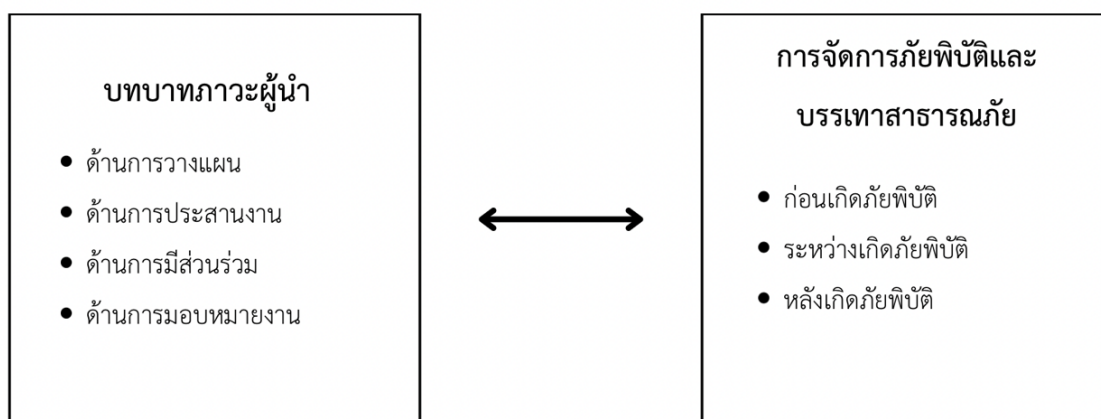
และการฟื้นฟู (Boonreang & Harasarn, 2018) สร้างการประสานร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่าย คำนึงถึงการวางแผนและการบริหารจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพ การบูรณาการการสื่อสารอย่างเป็นระบบทันทั่วทั้งในเหตุการณ์ภัยพิบัติมีมาตรการป้องกันอุทกภัยที่ชัดเจนและการบรรเทาทุกข์ที่ครอบคลุมรวมถึงการมีกฎหมาย และคุณธรรมในการบริหารจัดการภัยพิบัติที่ดี โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่ายสามารถนำไปปรับใช้ร่วมกันได้ โดยวางกรอบนโยบายหลักในการจัดการภัยพิบัติขนาดใหญ่ของประเทศไทย

อนุชา ลาวงค์ และชัยวัช ศิริบรรพพิทักษ์ (2564) โดยกล่าวในหัวข้อวิจัยเรื่องความสามารถผู้นำชุมชน ในการบริหารจัดการรับมือภัยพิบัติน้ำท่วมลุ่มแม่น้ำชีจังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษา ปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาการรับมือกับภัยพิบัติ ระดับการเตรียมความพร้อม และหาแนวทางการร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมลุ่มแม่น้ำชี จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2564 ผลวิจัยพบว่าการศึกษาวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ ประกอบไปด้วย ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาการรับมือกับภัยพิบัติเมื่อปี 2564 ในชุมชนบริเวณลุ่มแม่น้ำชีจังหวัดมหาสารคามพบว่าปัญหาหลักในการรับมือกับภัยพิบัติปี 2564 ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำชี จังหวัดมหาสารคาม แบ่งออกเป็นประเด็นสำคัญ 1) ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากร2) ปัญหาด้านการแจ้งเตือนภัยและการอพยพ 3) ปัญหาด้านการบริหารจัดการและการประสานงาน และ 4) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม คุณภาพในการใช้ชีวิตระยะที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบของข้อมูลศึกษาระดับการเตรียมความพร้อม ในการบริหารจัดการรับมือภัยพิบัติน้ำท่วมลุ่มแม่น้ำชี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับดังนี้ ด้านประชาชนช่วยเหลือผู้ประสบภัย ด้านประชากรในชุมชนหนาแน่น ด้านการคาดการณ์และความไม่ชัดเจนแน่นอนด้านการโยกย้ายและอพยพฉุกเฉินของประชาชน ด้านการทำแผนและกระบวนการช่วยเหลือของชุมชนด้านการเกิดเหตุไม่ปกติทางธรรมชาติและมนุษย์กระทำและด้านอุปกรณ์รับมือภัยพิบัติในชุมชน

ผู้วิจัยกล่าวสรุปโดยรวม จากการศึกษางานวิจัยทั้ง 4 ฉบับ พบว่าการบริหารจัดการน้ำท่วม จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและบูรณาการ อุทกภัยเป็นภัยธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สามารถบรรเทาได้ด้วยมาตรการเชิงโครงสร้าง เช่น เขื่อน ผนังกันน้ำ และมาตรการไม่ใช่โครงสร้าง เช่น การเตือนภัย การวางผังเมือง ควรใช้ควบคู่กันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ แนวคิดการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการโดยปรับกติกาและโครงสร้างอำนาจใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขความขัดแย้งและปัญหาน้ำเสียและน้ำขาดแคลน กระบวนการจัดการภัยพิบัติผ่านการป้องกัน เตรียมพร้อม ตอบสนอง และฟื้นฟู พร้อมบูรณาการความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชน และเครือข่ายในชุมชน โดยมีการสื่อสารที่ชัดเจนและทันเวลา บทบาทผู้นำชุมชนลุ่มน้ำชี พบปัญหาหลัก ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน การแจ้งเตือนภัย การอพยพ และ

ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม โดยประชาชนมีระดับความพร้อมรับมือในระดับมาก งานวิจัยทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การวางแผนล่วงหน้า และการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการรับมือกับน้ำท่วมอย่างยั่งยืน

2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาเรื่องบทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม กรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำในการจัดการภัยพิบัติของตำบลหน้าถ้ำ และเพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการภัยพิบัติตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือจะใช้การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทผู้นำและประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ในพื้นที่ตำบลหน้าถ้ำ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทผู้นำในการจัดการภัยพิบัติของตำบลหน้าถ้ำ และเพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการภัยพิบัติตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จำนวน 21 คน เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจำนวน 21 คน ดังนี้

- 1) นายอัปดุลเลาะ อะแซ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ
- 2) นางนภาพร ธรรมดารฐ รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ
- 3) นายสุชาติ สดะบดี เลขาธิการนายกองค้การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ
- 4) นางสาวสุดา สุวณกุล รองปลัดตงค้การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ
- 5) นายประพันธ์ สีสุข นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ
- 6) นางกรรณิการ์ นุ่นเศษ ตัวแทนเจ้าพนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภะภัย
- 7) นายฉัตรชัย หนูขุนทะโร ตัวแทนเจ้าพนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภะภัย
- 8) นางสาวนารีรัตน์ มะมิง เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน
- 9) นางสาวรุสนีย์ ดอเลาะเจ๊ะแต พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหน้าถ้ำ
- 10) นางอุมาวดี วัฒนะนุกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหน้าถ้ำ

- 11) นายมะชะอารี กาแจ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2
- 12) นางณัฐวรรณ ทองดี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4
- 13) นางสาวดาวพร ลูกอินทร์ อาสาสมัครเกษตรและสหกรณ์อำเภอ
- 14) นายรอฮิง เจ๊ะอารี เจ้าหน้าที่กู้ภัยหน้าถ้ำ
- 15) นางสาวพุ่มพวง ทองคมอ่วง เจ้าหน้าที่กู้ภัยหน้าถ้ำ
- 16) นางสาวชาลินี มะแซะ เจ้าหน้าที่กู้ภัยหน้าถ้ำ
- 17) นางสาวซาปินะห์ สะดี ผู้ช่วยงานในศูนย์เตือนภัย
- 18) นายดอแม สะแม ผู้ช่วยรักษาความสงบหมู่ที่ 3
- 19) นายธนะชัย สุมโน พระวัดหน้าถ้ำ
- 20) นายสนใจ ทีปรม พระวัดหน้าถ้ำ
- 21) นายอาเตะแหว อาลี อีหม่ามมัสยิด

โดยผู้ที่ถูกคัดเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการทำแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเก็บข้อมูลการรับมือและป้องกันภัยพิบัติน้ำท่วมของตำบลหน้าถ้ำ ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ระยะเวลาก่อนเกิดน้ำท่วม ส่วนที่ 2 ระยะเวลาระหว่างเกิดน้ำท่วม และส่วนที่ 3 ระยะเวลาหลังเกิดน้ำท่วม โดยมีผู้ที่ให้ข้อมูลเป็นผู้ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วม

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอน ดังนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลของผู้นำตำบลหน้าถ้ำได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งได้มาจากการคิดวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องถึงประเด็นโดยผ่านการตรวจสอบ โดยผ่านผู้เชี่ยวชาญในการทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีการวัดผลโดยข้อมูลที่ได้อาจตรงกับวัตถุประสงค์ของบทความวิจัย นอกเหนือจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกระหว่างสัมภาษณ์ ซึ่งจะมีการบันทึกเสียงเทประหว่างสัมภาษณ์ โดยนำเสียงมาถอดเทปเป็นข้อมูลของแบบสัมภาษณ์และมีการใช้การสังเกตการณ์ระหว่างสัมภาษณ์เพื่อให้ข้อมูลมีความชัดเจนและตรงจุดมีการใช้ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแผนการป้องกันภัยพิบัติน้ำท่วมของตำบลหน้าถ้ำ

3.3.1 แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำใน

การจัดการภัยพิบัติของตำบลหน้าถ้ำ และเพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการภัยพิบัติตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา โดยแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างและเนื้อหา ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ในระยะ "ก่อน" เกิดน้ำท่วม

ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ในระยะ "ระหว่าง" เกิดน้ำท่วม

ส่วนที่ 4 แบบสัมภาษณ์ในระยะ "หลัง" เกิดน้ำท่วม

3.4 การทดสอบเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สร้างขึ้นจากการรวบรวมวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อทำการตรวจสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัยจากคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อติดต่อถึง นายอับดุลเลาะ อะแซ ดำรงตำแหน่ง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ

2) ประสานงานถึง นายอับดุลเลาะ อะแซ ดำรงตำแหน่ง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ เพื่อขออนุญาตในการศึกษาวิจัย

3) ผู้วิจัยเดินทางไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ ที่ทำการกำนัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่ เพื่อพบกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่ถูกคัดเลือกครบทุกคน

4) เก็บรวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก กระบวนการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัยหรือเชิงตรรกะ (Inductive analysis) ซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้ทำการบันทึกไว้ โดยเนื้อหาจะมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมกรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา โดยแบ่งส่วนคำถามออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ระยะเวลาก่อนเกิดน้ำท่วม ระยะเวลาระหว่างเกิดน้ำท่วม และระยะเวลาหลังเกิดน้ำท่วม ซึ่งในแต่ละระยะจะมีอยู่ 7 ข้อคำถาม ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึก โดยเป็นการเก็บข้อมูลในรูปแบบแบบสัมภาษณ์ถึงรายละเอียดก่อนเกิด ระหว่างเกิดและหลังเกิดภัยพิบัติน้ำท่วม ในข้อคำถามจะเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำกับการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม ซึ่งการเก็บข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายจะเป็นในส่วนของผู้ที่มีประสบการณ์ที่ได้รับจากสถานการณ์จริงซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้นำการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมของตำบลหน้าถ้ำโดยตรง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการนำเสนอถึงบทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหาหน้าท่วมกรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก การสัมภาษณ์ใช้วิธีการแบบโครงสร้างในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างประชาชน รวมจำนวนทั้งหมด 21 คน เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน 1) ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม 2) ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม 3) ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

4.1 ข้อมูลสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่หนึ่ง นายอับดุลเลาะ อะแซ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ (สัมภาษณ์วันที่ 17 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนน้ำท่วม

เมื่อได้รับการแจ้งเตือนสถานการณ์น้ำท่วม ผู้นำชุมชนได้ประชุมร่วมกับสมาชิกเพื่อวางแผนรับมือ โดยได้เตรียมเรือเพิ่มเป็น 10 ลำ และฝึกเยาวชนให้มีความรู้ในการขับเรือและช่วยเหลืออย่างถูกต้อง พร้อมทั้งกำหนดพื้นที่อพยพหลักที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีการประสานงานกับกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) และเตรียมเครื่องปั่นไฟไว้สำหรับกรณีฉุกเฉิน การสื่อสารกับประชาชนใช้ทั้งโทรศัพท์และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ มีแผนจะติดตั้งเสียงตามสายเพื่อกระจายข่าวสารให้รวดเร็วและทั่วถึง ผู้นำชุมชนได้ประสานงานกับหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะ ปภ. ซึ่งมีอุปกรณ์ครบครัน และได้นำบทเรียนจากปีก่อนมาแก้ไขปัญหาที่เคยเกิดขึ้น เช่น ปัญหาเรือไม่พอและไฟฟ้าดับ สำหรับแผนระยะยาว มีการวางแผนที่จะขุดลอกคูคลอง ในพื้นที่และประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อขุดลอกในวงกว้าง รวมถึงการวางแผนสร้างไบพัตขนาดใหญ่เพื่อช่วยในการระบายน้ำ

2. ด้านระยะระหว่างน้ำท่วม

เมื่อน้ำท่วมเกิดขึ้นจริง ขั้นตอนแรกคือการตั้งศูนย์อำนวยการ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงานและเตรียมความพร้อมของอุปกรณ์ต่างๆ การตัดสินใจอพยพประชาชนยึดตามเกณฑ์และระเบียบของทางราชการ ส่วนปัญหาที่เคยพบคือเรือไม่เพียงพอและไฟฟ้าดับ ซึ่งได้เตรียมการไว้ล่วงหน้าแล้ว มีการจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวหลายแห่ง เช่น ที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โรงเรียน และสถานีนามัย โดยได้

ประสานงานกับเจ้าของพื้นที่เพื่อเตรียมความพร้อมการสื่อสารกับประชาชนใช้ทั้งโทรศัพท์และเสียงตามสาย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้นำชุมชนเน้นย้ำถึงความสำคัญของ อาสาสมัคร (อปพร.) และผู้นำชุมชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความพร้อมและประสบการณ์ สามารถเข้ามาช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็วแม้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกบางครั้งอาจมาถึงล่าช้าเนื่องจากเส้นทางถูกตัดขาด แต่การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ถือว่ามีประสิทธิภาพมาก เพราะได้รับความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ทั้งกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.), ทหาร, และกาชาด

3. ด้านระยะหลังน้ำท่วม

หลังจากน้ำลดผู้นำชุมชนจะลงพื้นที่สำรวจความเสียหาย และให้ความช่วยเหลือตามระเบียบที่กำหนดไว้ โดยมีการประเมินความเสียหายโดยช่างผู้เชี่ยวชาญ และให้ความช่วยเหลือทั้งเรื่องซ่อมแซมบ้านเรือนและจัดเก็บสิ่งปฏิกูลที่เสียหาย บทเรียนที่สำคัญคือการนำประสบการณ์จากภัยพิบัติครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นในรอบหลายสิบปีมาใช้ในการวางแผนรับมือในอนาคต โดยได้เสนอให้จัดตั้งศูนย์ประสานงานที่มีเจ้าหน้าที่ประจำ เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างรวดเร็ว

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สอง นางนภาพร ธรรมดาสฐ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ (สัมภาษณ์วันที่ 13 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

การเตรียมความพร้อมรับมือน้ำท่วม ก่อนเกิดภัยพิบัติน้ำท่วมในพื้นที่ ได้มีการใช้มาตรการสื่อสารหลายช่องทางเพื่อแจ้งเตือนประชาชน โดยใช้ กลุ่มไลน์ (Line) เป็นช่องทางหลักในการส่งต่อข้อมูลจากกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) รวมถึงใช้การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก เสียงตามสาย และการให้ผู้รับผิดชอบในชุมชนเดินเท้าแจ้งข่าวสารเพื่อให้ข้อมูลเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง ในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผู้ใหญ่บ้านใช้โทรศัพท์เป็นเครื่องมือหลักเพื่อรับแจ้งเหตุและขอความช่วยเหลือจากประชาชน อย่างไรก็ตาม การเตรียมความพร้อมเผชิญความท้าทายหลักด้านงบประมาณสำหรับการจัดซื้ออุปกรณ์กู้ภัย เช่น เรือ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการอนุมัติจากสภาท้องถิ่นและต้องมีการเจรจากับผู้มีอำนาจเพื่อผลักดันให้แผนงานเหล่านี้สำเร็จ ในระยะยาวมีการวางแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อป้องกันน้ำท่วม โดยจะขุดลอกคูเชื่อมต่อ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เน้นย้ำว่าการแก้ปัญหาต้องอาศัยแนวทาง บูรณาการ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงการเตรียมพร้อมของตนเอง ได้มีการแนะนำให้สังเกตสัญญาณเตือนภัยตามธรรมชาติ เช่น ฝนที่ตกติดต่อกัน 3 วัน ซึ่งเป็น

สัญญาณบ่งชี้ว่าน้ำท่วมจะเกิดขึ้นแน่นอน นอกจากนี้ ยังมีการประกาศให้ประชาชน เตรียมอาหารและข้าวสาร ไว้ล่วงหน้า และหลายครัวเรือนได้ ต่อเติมบ้านเป็น 2 ชั้น เพื่อใช้เป็นพื้นที่หลบภัยในยามฉุกเฉิน

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อสถานการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นจริง ผู้รับผิดชอบดูแลชุมชน (ผรส.) และผู้ช่วยคือกลุ่มแรกที่เข้าช่วยเหลือประชาชน โดยเริ่มจากการสำรวจและช่วยยกสิ่งของจากที่ต่ำขึ้นที่สูง ส่วนการอพยพจะให้ความสำคัญกับผู้ป่วยติดเตียงเป็นอันดับแรก แต่ความท้าทายสำคัญคือประชาชนจำนวนมากไม่ยอมอพยพออกจากบ้านเนื่องจากเป็นห่วงทรัพย์สิน และการอพยพในเวลากลางคืนทำได้ยากเนื่องจากระดับน้ำที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและสภาพที่มีมืดมิด สำหรับศูนย์พักพิงชั่วคราว มีการบริหารจัดการแยกตามกลุ่มเป้าหมาย โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ใช้เป็นศูนย์ดูแลผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่ต้องการการดูแลใกล้ชิด ส่วนประชาชนทั่วไปจะอพยพไปพักที่อาคาร 2 ชั้นขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่ง นายก อบต. เป็นผู้ดูแลด้านอาหาร โดยใช้สิ่งของที่มีอยู่มาประกอบอาหารอย่างง่าย ๆ ในช่วงแรก ซึ่งสร้างความประทับใจให้แก่ประชาชน ช่องทางการสื่อสารหลักในช่วงเวลาน้ำท่วมคือ โทรศัพท์ เนื่องจากไฟฟ้ามักจะดับ ทำให้การสื่อสารอื่น ๆ เป็นไปอย่างยากลำบาก และในสถานการณ์เช่นนี้ บทบาทของ อาสาสมัครและผู้นำชุมชน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยยกของหนักและช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอ นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจาก ทหาร ซึ่งเข้ามาช่วยขนย้ายสิ่งของและจัดตั้ง “ครัวหลวง” เพื่อประกอบอาหารแจกจ่ายหลังน้ำเริ่มลดลง ด้านความทันท่วงทีของการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก พบว่าเมื่อมีการประสานงานไป หน่วยงานส่วนใหญ่จะรับปากว่าจะมาแต่ไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ทันทีเนื่องจากสภาพน้ำท่วม โดยจะสามารถเข้าช่วยเหลือได้เต็มที่เมื่อระดับน้ำลดลงและรถสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่า การประสานงานระหว่างหน่วยงานถือว่ามีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้บริจาคอิสระที่เข้ามาให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง เช่น การบริจาคน้ำดื่มและการติดตั้งเครื่องกรองน้ำในพื้นที่ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนในภาพรวม

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

หลังจากน้ำท่วมเมื่อระดับน้ำเริ่มลดลง หน่วยงานต่าง ๆ ก็ทยอยเข้ามาช่วยเหลือและฟื้นฟูพื้นที่ที่พื้นที่ การช่วยเหลือเริ่มต้นจากการจัดการขยะและการทำความสะอาด โดยองค์การบริหารส่วนตำบลได้เข้าหากรม และระดมคนงานมาเก็บกวาดขยะเป็นเวลากว่าสัปดาห์ ก่อนจะนำรถมาฉีดล้างถนนและคูน้ำเพื่อป้องกันการแพร่เชื้อโรค ขณะเดียวกันก็มีทีมจิตอาสาทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมเข้ามาช่วยทำความสะอาดบ้านเรือนและวัด โดยนำอุปกรณ์ติดตัวมาเองและไม่ได้เรียกร้องสิ่งตอบแทน นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภายนอกเข้ามา

สนับสนุน เช่น ทหารที่จัดตั้งโรงครัวและเครื่องกรองน้ำเพื่อให้ประชาชนมีน้ำสะอาดใช้ ส่วนหน่วยงานราชการก็ได้ตั้งครัวหลวงเพื่อทำอาหารแจกจ่ายวันละหลายร้อยกล่อง ซึ่งอบต.ทำหน้าที่กระจายไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ แม้ว่าบางพื้นที่ที่อยู่ไกลและไฟฟ้ายังไม่กลับมาอาจได้รับอาหารน้อยกว่าพื้นที่ใกล้ถนน ในช่วงนี้ยังมีผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐมนตรีจากกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยลงพื้นที่มาเยี่ยมเยียนและให้กำลังใจ พร้อมทั้งนำถุงยังชีพมาแจกจ่าย ขณะเดียวกันบุคคลทั่วไป เช่น บิน บัลลิสฤทธิ์ ก็เข้ามามอบสิ่งของเครื่องใช้และเงินช่วยเหลือแก่ครัวเรือนที่ลงทะเบียน ในส่วนของการประเมินความเสียหายและการเยียวยา เจ้าของบ้านต้องถ่ายรูปหลักฐานความเสียหายเพื่อยื่นขอรับความช่วยเหลือ แต่มีการกำหนดอัตราชดเชยตายตัวที่ครัวเรือนลงทะเบียนบาทโดยไม่คำนึงถึงระดับความเสียหาย ซึ่งชาวบ้านเห็นว่าไม่เพียงพอเนื่องจากทรัพย์สินจำนวนมาก เช่น ที่นอน ตู้เย็น และพัดลม เสียหายจนไม่สามารถซ่อมได้ สำหรับภาคการเกษตร เจ้าหน้าที่ได้ลงพื้นที่ประเมินความเสียหายของเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนไว้ เช่น กรณีวัวที่เสียชีวิตสิบเอ็ดตัวแต่ได้รับการชดเชยเพียงบางส่วน ขณะเดียวกัน อบต.ก็เข้ามาจัดการด้านสุขอนามัยโดยการนำซากสัตว์ไปฝังกลบเพื่อป้องกันโรค บทเรียนจากเหตุการณ์น้ำท่วมครั้งนี้ทำให้ชาวบ้านจำนวนมากเร่งต่อเติมบ้านสองชั้นหรือยกหลังคาให้สูงขึ้น เพื่อให้สามารถป้องกันตนเองได้ในอนาคต หลายครัวเรือนมีความคิดว่าควรพึ่งพาตนเองเป็นหลักและเตรียมพร้อมรับมือหากเกิดสถานการณ์ซ้ำอีก ปิดดีไปจึงมีการกำหนดแผนเฝ้าระวัง หากระดับน้ำขึ้นถึงหัวเข่าจะมีการแจ้งเตือนให้อพยพทันที โดยเฉพาะผู้ป่วยติดเตียง และหากครอบครัวที่มีบ้านสองชั้นไม่ยอมอพยพ อบต.ก็จะไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือซ้ำในรอบที่สองได้ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอให้ชุดลอกคูคลองตั้งแต่ช่วงหน้าแล้งเพื่อเตรียมความพร้อม ไม่ต้องรอให้น้ำท่วมแล้วจึงค่อยดำเนินการตามงบประมาณที่กำหนด

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สาม นายสุชาติ สดะบดี เลขาธิการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ

(สัมภาษณ์วันที่ 13 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

จากบทบาทในฐานะไทยอาสาป้องกันชาติระดับจังหวัด ผู้ให้สัมภาษณ์ได้มีมาตรการเตรียมความพร้อมรับมือน้ำท่วมอย่างเป็นระบบ โดยได้จัดเตรียมทั้งอาหารแห้งสำหรับคนและปศุสัตว์ และสำรวจพื้นที่สูงเพื่อใช้เป็นที่พักภัย นอกจากนี้ยังได้ร่วมกับหน่วยงานภาคีในการเตรียมความพร้อมและประสานงานกับกลุ่มจิตอาสาในด้านการสื่อสาร ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ใช้ช่องทางที่หลากหลาย ทั้งแบบดั้งเดิม เช่น การสื่อสารปากต่อปากผ่านผู้นำชุมชน และการใช้ระบบดิจิทัล เช่น ไลน์(Line), เฟสบุ๊ก(Facebook), และวิทยุชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสารและข้อมูลที่จำเป็นอย่างทั่วถึง โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในหมู่ประชาชน

นอกจากมาตรการระยะสั้นแล้วยังมีการวางแผนในระยะยาว โดยได้เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการในการประชุมเพื่อขุดลอกแนวคันกันน้ำ และทำความสะอาดแหล่งน้ำที่ต้นเขิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการระบายน้ำ รวมถึงการอบรมเยาวชน เพื่อสร้างแกนนำและเครือข่ายในการรับมือภัยพิบัติในอนาคต อย่างไรก็ตามอุปสรรคที่สำคัญคือปัญหาเรื่องการสื่อสารและเวลา เนื่องจากประชาชนบางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญของการรับฟังข้อมูลภัยพิบัติ ทำให้การแจ้งเตือนและการเตรียมความพร้อมเป็นไปอย่างจำกัด

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

ในช่วงสถานการณ์น้ำท่วม ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความสำคัญกับการดูแลความปลอดภัยของคนในครอบครัวและชุมชนเป็นอันดับแรก โดยเน้นที่การช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เช่น ผู้สูงอายุและผู้พิการ แม้ว่าบางครั้งจะพบปัญหาคือผู้ที่ต้องการอพยพไม่เต็มใจที่จะออกจากพื้นที่ ในด้านการบริหารจัดการและสื่อสาร ชุมชนได้ใช้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เป็นศูนย์พักพิงชั่วคราว เนื่องจากยังไม่มีศูนย์พักพิงถาวร ส่วนการสื่อสารกับประชาชนใช้ทั้งเสียงตามสาย และ กลุ่มไลน์(Line) ซึ่งเป็นช่องทางที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ผู้ให้สัมภาษณ์ยังเน้นย้ำถึงบทบาทที่สำคัญของอาสาสมัครและผู้นำชุมชน แต่ชี้ให้เห็นว่าจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ที่ถูกต้องในการช่วยเหลือและเคลื่อนย้ายผู้ประสบภัย โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง อย่างไรก็ตามเมื่อประเมินประสิทธิภาพของการช่วยเหลือจากหน่วยงาน ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกในกรณีน้ำท่วมฉับพลันนั้นล่าช้าและขาดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่าการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และ ชุมชน ยังขาดความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพต่ำ ทำให้การรับมือสถานการณ์เป็นไปอย่างไม่ราบรื่น

3. ด้านหลังเกิดน้ำท่วม

หลังน้ำท่วมคลี่คลายผู้ให้สัมภาษณ์มีบทบาทสำคัญในการบรรเทาความเดือดร้อนด้วยการแจกจ่ายอาหาร แห้งและน้ำดื่มอย่างเร่งด่วน โดยจัดสรรความช่วยเหลือตามระดับความเดือดร้อนของแต่ละครัวเรือน สำหรับการประเมินความเสียหายอย่างเป็นทางการ อาศัยการยื่นคำร้องตามระเบียบของภาครัฐ และใช้เครือข่ายส่วนตัวเพื่อประเมินสถานการณ์จริงในพื้นที่ ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อสรุปจากประสบการณ์ว่า การช่วยเหลือและระบบการบัญชาการยังล่าช้าและไม่ทันสมัย ทำให้การฟื้นฟูและเยียวยาไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาี่ในอนาคต เขาเสนอให้มีการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลที่สามารถรายงานข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและระบุความต้องการของผู้ประสบภัยได้อย่างชัดเจน เช่น อาหารหรือยารักษาโรค นอกจากนี้ยังพบว่าข้อมูลเกี่ยวกับการฟื้นฟูชุมชนมีน้อย และแม้จะมีแพลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นมาแล้ว แต่กลับไม่ได้รับการนำไปใช้จริง ทำให้ประชาชนพลาดโอกาสในการเข้าถึงเครื่องมือที่ทันสมัย นายสุชาติจึงเน้นย้ำ

ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นควรร่วมมือกันสำรวจพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก เพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาในระยะยาวอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สี่ นางสาวสุดา สุวรรณกุล รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ

(สัมภาษณ์วันที่ 17 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

องค์การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ (อบต.) ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมผ่านการประชุมเจ้าหน้าที่เพื่อมอบหมายภารกิจทันทีที่ได้รับแจ้งเตือนสถานการณ์น้ำท่วม การสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่ใช้วิธีเรียกประชุมผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้ผู้นำเหล่านั้นกลับไปประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรับทราบและเตรียมตัว นอกจากนี้ยังมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอและจังหวัด รวมถึงการฝึกอบรมชาวบ้านให้สามารถช่วยเหลือตนเองและเพื่อนบ้านได้ ความท้าทายสำคัญคือปัญหาเรื่องงบประมาณที่จำกัด ทำให้ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ไม่สามารถดำเนินการขุดลอกคลองเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากได้อย่างเต็มที่ และยังไม่แน่ใจว่าคลองบางสายอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใด การแก้ไขปัญหาในระยะยาวจึงเน้นการทำเรื่องของงบประมาณเพื่อขุดลอกคลองในระบบ Thai Water Plan

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อเกิดน้ำท่วมจริง องค์การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ (อบต.) จะจัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือประชาชนเป็นลำดับแรก พร้อมกับเตรียมข้าวของและอาหารเพื่อแจกจ่ายให้กับชาวบ้าน การตัดสินใจอพยพประชาชนมอบหมายให้ผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ แต่ประสบปัญหาชาวบ้านบางส่วนไม่ยอมอพยพ ทำให้การช่วยเหลือในเวลาฉุกเฉินเป็นไปได้ค่อนข้างลำบาก การบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราวเป็นความท้าทายเนื่องจากห้องประชุมของ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ถูกน้ำท่วม จึงต้องขอใช้พื้นที่จากหน่วยงานอื่น เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และโรงเรียนในพื้นที่เพื่อรองรับผู้ประสบภัย ปัญหาหลักที่พบในช่วงนี้คือความยากลำบากในการสื่อสารกับประชาชน เนื่องจากไฟฟ้าดับและสัญญาณโทรศัพท์ไม่เสถียร ทำให้ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ต้องพิจารณาจัดซื้อวิทยุสื่อสารและเครื่องปั่นไฟเพื่อแก้ไขปัญหาในอนาคต นอกจากนี้ การประสานงานระหว่างหน่วยงานในช่วงน้ำท่วมเป็นไปได้ค่อนข้างล่าช้าและขาดประสิทธิภาพ ทำให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยในช่วงแรกเป็นไปได้ค่อนข้าง "ตัวใครตัวมัน"

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

หลังจากน้ำลด องค์การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ (อบต.) มีบทบาทในการฟื้นฟูชุมชนโดยการส่งช่างเข้าสำรวจและซ่อมแซมความเสียหายของบ้านเรือนตามความจำเป็น เนื่องจากงบประมาณมีจำกัด การประเมินความเสียหายและการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยยังไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง แม้จะมีการเยียวยาเป็นตัวเงิน แต่ไม่สามารถครอบคลุมความเสียหายของทรัพย์สินที่ชาวบ้านสูญเสียไปทั้งหมด บทเรียนสำคัญที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้รับคือการไม่มีศูนย์อพยพที่เพียงพอและปัญหาการจัดการอาหารและน้ำดื่มในช่วงแรก รวมถึงการที่ชาวบ้านบางส่วนไม่ยอมอพยพทำให้เจ้าหน้าที่ทำงานลำบาก ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดการน้ำท่วมในอนาคตจึงเน้นที่การขุดลอกคลองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการระบายน้ำ ซึ่งเป็นมาตรการหลักในการป้องกันน้ำท่วมซ้ำซาก เนื่องจากพื้นที่หน้าถ้ำเป็นพื้นที่รับน้ำและมีภูมิประเทศที่ระบายน้ำได้ยาก

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่ห้า นายประพันธ์ สีสุข นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ

(สัมภาษณ์วันที่ 13 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลถึงมาตรการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดภัยพิบัติน้ำท่วม โดยได้กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมเมื่อได้รับแจ้งเตือนว่า ประชาชนควรจัดเก็บและเคลื่อนย้ายสิ่งของที่สูง ตรวจสอบระบบไฟฟ้า และสิ่งของที่อาจเสียหายจากน้ำ ในส่วนของการสื่อสารกับประชาชนได้มีการแจ้งสถานการณ์และคาดการณ์ระดับน้ำพร้อมแนะนำแนวทางการปฏิบัติตน โดยเน้นการสื่อสารผ่านแกนนำในพื้นที่ และกลุ่มไลน์เป็นหลัก ในฐานะข้าราชการสาธารณสุขระดับจังหวัด ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวถึงบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) และหน่วยงานในระดับอำเภอ เพื่อขอข้อมูลรายงานและร่วมมือกัน ส่วนอุปสรรคสำคัญที่พบคือการขาดแคลนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น เสื้อชูชีพและเรือ รวมถึงการที่ไม่ได้มีการวางแผนรองรับไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เสนอแนวทางพัฒนาในระยะยาวว่า ควรมีการจัดตั้งอาสาหรือคณะทำงานด้านภัยพิบัติในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการปัญหาได้ด้วยตนเองอย่างทันท่วงที นอกจากนี้ ยังได้เน้นถึงมาตรการส่งเสริมความรู้ให้ประชาชน ทั้งในด้านการสื่อสาร การพัฒนาองค์ความรู้ให้แกนนำ และการประสานงานด้านข้อมูลระหว่างหน่วยงานและชุมชน ในท้ายที่สุด ผู้ให้สัมภาษณ์ยังได้แบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัวจากการเคยประสบเหตุน้ำท่วม ทำให้มีความพร้อมในการเฝ้าระวังและเตรียมข้าวของ และในภาพรวมของการขับเคลื่อนกับชุมชน

ก็ได้มีการเตรียมจัดทำแผนงานและโครงการเพื่อสนับสนุนชุมชนที่มีศักยภาพในการดำเนินงานด้านภัยพิบัติ เพื่อจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรให้มีความพร้อมรับมือในระยะยาว

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อน้ำท่วมเกิดขึ้นจริง ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวถึงการดำเนินการในภาวะวิกฤต โดยเน้นว่าสิ่งแรกที่ต้องทำคือการจัดการสภาพแวดล้อมของตนเองให้เรียบร้อยก่อน เพื่อให้สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจอพยพประชาชนจะยึดตามเกณฑ์ความรุนแรงของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) โดยจะเริ่มดำเนินการเมื่อระดับน้ำเข้าสู่ระดับสีเหลือง สำหรับกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุและผู้ป่วย จะมีการประสานงานกับโรงพยาบาลและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เพื่อขนย้ายอย่างเร่งด่วน ในด้านการบริหารจัดการศูนย์พักพิงนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเตรียมไว้พร้อมกับการลงทะเบียนผู้ที่เข้ามาพักอาศัย แต่ปัญหาสำคัญคือจำนวนศูนย์พักพิงที่ไม่เพียงพอและบางแห่งยังอยู่ในพื้นที่เสี่ยงถูกน้ำท่วม นอกจากนี้ การสื่อสารในช่วงที่ระบบไฟฟ้าถูกตัดขาดต้องอาศัยแกนนำ และอาสาสมัคร ในการบอกข้อมูลให้ประชาชนทราบ ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่า แม้ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครจะมีบทบาทสำคัญมาก แต่ในสถานการณ์จริงพวกเขาก็มักได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติด้วยเช่นกัน ทำให้ต้องจัดการตนเองก่อนเป็นอันดับแรก สำหรับประสิทธิภาพในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ นั้นยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งรวมไปถึงการจัดเตรียมเครื่องอุปโภคบริโภคที่ควรมีการวางแผนให้เพียงพอต่อสถานการณ์

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

ในส่วนของการฟื้นฟูและจัดการสถานการณ์หลังน้ำลด ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวถึงบทบาทของตนในฐานะข้าราชการว่าได้ลงพื้นที่สำรวจความต้องการของประชาชน เพื่อนำข้อมูลไปประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการประเมินความเสียหายและการให้ความช่วยเหลือ ซึ่งดำเนินการตามลำดับขั้นจากตำบลสู่จังหวัด และกระบวนการดังกล่าวอาจทำให้เกิดความล่าช้าได้ บทเรียนสำคัญที่ได้รับจากภัยพิบัติครั้งนี้ คือ การเตรียมความพร้อมอย่างรอบด้าน ไม่ใช่แค่มีอุปกรณ์แต่ต้องมีผู้ใช้งานเป็นด้วย รวมถึงการวางแผนรับมือสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด ผู้ให้สัมภาษณ์เสนอว่าในอนาคตควรมีการจัดตั้ง คณะกรรมการจัดการภัยพิบัติในระดับชุมชน เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ บนพื้นฐานข้อมูลและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไขอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ยังไม่มีการวางผังเมืองที่ดี ควรมีการวางระบบระบายน้ำที่มีประสิทธิภาพทั้งในระยะต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ในส่วนของการช่วยเหลือและการเยียวยาหลังน้ำลดนั้น แม้จะมีความเพียงพอ แต่ความรวดเร็วยัง

เป็นอีกประเด็นที่ต้องปรับปรุงให้ดีขึ้น เนื่องจากความช่วยเหลือมาจากหลายภาคส่วน และผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลความต้องการเพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือที่ตรงจุดและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่หก นางกรรณิการ์ นุ่นเศษ ตัวแทนเจ้าพนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (สัมภาษณ์วันที่ 17 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

ผู้นำในพื้นที่ได้ดำเนินการเตรียมความพร้อมเชิงรุกเพื่อรับมือกับปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยมีการประชุมร่วมกับทุกภาคส่วน รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนและประสานงานร่วมกัน มีการจัดเตรียมเจ้าหน้าที่กู้ชีพกู้ภัย อุปกรณ์ที่จำเป็น และยารักษาโรคเบื้องต้น พร้อมทั้งกำหนดช่องทางการสื่อสารที่รวดเร็วและทั่วถึง เช่น การประกาศจาก อปต. และการแจ้งผ่านช่องทางออนไลน์และโทรศัพท์ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำคัญคือการขาดเตาปริมาณน้ำที่แม่นยำ รวมถึงข้อจำกัดด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ นอกจากนี้ ผู้นำยังได้วางแผนฟื้นฟูในระยะยาว เช่น การขุดลอกคูคลอง และการให้ความรู้ด้านสุขอนามัยหลังน้ำท่วมแก่ประชาชน ในส่วนของประชาชนเองก็ได้เตรียมความพร้อมด้วยการยกสิ่งของและรถยนต์ไว้ในที่สูงเพื่อลดความเสียหาย

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อเกิดสถานการณ์น้ำท่วมจริง การดำเนินการในลำดับแรกคือการจัดเตรียมยาและเวชภัณฑ์เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วย การตัดสินใจอพยพประชาชนจะใช้เกณฑ์จากระดับน้ำที่เพิ่มสูงขึ้น โดยจะอพยพผู้ป่วยและผู้สูงอายุออกมาก่อนเป็นอันดับแรกเพื่อป้องกันความยากลำบากในการเคลื่อนย้าย การบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราวเน้นการจัดหาเตียงและสิ่งของจำเป็นเท่าที่จะทำได้ ในระหว่างนี้ การสื่อสารกับประชาชนจะอาศัยการกำชับผู้นำหมู่บ้านให้แจ้งเตือนประชาชนอย่างเร่งด่วน ผู้นำและอาสาสมัครในชุมชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมีความเข้าใจเส้นทางและบริบทของพื้นที่เป็นอย่างดี ทำให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกอาจไม่ทันทั่วถึงที่เสมอไป เนื่องจากแต่ละหน่วยงานมีภารกิจของตนเอง แต่โดยรวมแล้วมีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่องเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

หลังน้ำลด ผู้นำมีบทบาทในการช่วยเหลือและฟื้นฟูชุมชนเบื้องต้น เช่น การช่วยเหลือครัวเรือนที่มีสัตว์ตายจากน้ำท่วมซึ่งมีเงินเยียวยารองรับ รวมถึงการเปิดให้ประชาชนเข้ามาแจ้งความเสียหายเพื่อประเมิน

สถานการณ์และให้ความช่วยเหลือต่อไป บทเรียนที่ได้รับจากสถานการณ์นี้คือการเตรียมความพร้อมที่ดียิ่งขึ้น จะช่วยลดความเสียหายได้เป็นอย่างมาก โดยผู้นำมีข้อเสนอให้มีการร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ รวมถึงเสนอมาตรการระยะยาวเพื่อป้องกันน้ำท่วมซ้ำซาก เช่น การให้ความรู้แก่ประชาชนให้ตระหนักถึงความเสี่ยง และการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้รองรับสถานการณ์ได้ดีขึ้น ในภาพรวมพบว่าประชาชนได้รับความช่วยเหลือด้านการฟื้นฟูและเยียวยาจากหลายหน่วยงานในระดับที่น่าพอใจ โดยผู้นำในพื้นที่ยังคงประสานงานและลงพื้นที่เยี่ยมเยียนครัวเรือนที่ได้รับความเสียหายรุนแรงเป็นพิเศษ

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่เจ็ด นายฉัตรชัย หนูขุนทะโร ตัวแทนเจ้าพนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (สัมภาษณ์วันที่ 15 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

นายจัดและหน่วยงานมีมาตรการเตรียมความพร้อมหลายประการ เริ่มจากการติดตามสถานการณ์ข้อมูลสภาพอากาศและสภาพน้ำอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ เพื่อแจ้งเตือนประชาชนผ่านหลากหลายช่องทาง เช่น เสียงตามสาย, ไลน์ (Line), สื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ, ผ่านผู้นำชุมชน, อาสาสมัคร, หรือแจ้งโดยตรงไปยังองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ผ่านโทรศัพท์, วิทยุสื่อสาร, และช่องทางออนไลน์ นอกจากนี้ ยังมีการจัดทำแผนรับมือเหตุอุทกภัย โดยรวบรวมข้อมูลพื้นที่เสี่ยงในหมู่บ้านและชุมชน รวมถึงข้อมูลเหตุการณ์น้ำท่วมที่เคยเกิดขึ้น มีการเตรียมพร้อมด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ เช่น พัสตุทราย และเครื่องจักรด้านสาธารณภัย ในด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ที่ว่าการอำเภอ, กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, และกรมชลประทาน นายจัดระบุว่า อันดับแรกคือการประเมินสถานการณ์ของพื้นที่และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และจะคอยติดตามข่าวสารจากกรมต่างๆ ที่จะแจ้งมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเตรียมรับมือกับสถานการณ์ นายจัดยังได้เรียกประชุมผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และผู้ประกอบการ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมพร้อมก่อนเกิดภัย การรับมือ และเรื่องธนาคารน้ำท่วม ซึ่งเป็นบทเรียนจากปีที่ผ่านมา มีการเตรียมศูนย์อพยพ โดยใช้ องค์การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ(อบต.) เป็นศูนย์อพยพหลัก และมีข้าว อาหาร ที่นอน ไว้รองรับ และให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง คนแก่ คนชรา เด็ก และผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นอันดับแรก หน่วยงานยังได้แจ้งเตือนประชาชนให้เตรียมยกของขึ้นที่สูง และย้ายรถยนต์ไปในพื้นที่ปลอดภัย เพื่อป้องกันความเสียหายที่เคยเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในอดีต ความท้าทายสำคัญก่อนเกิดน้ำท่วมคือ การขาดแคลนอุปกรณ์เครื่องมือ โดยเฉพาะเครื่องจักรขนาดใหญ่ เช่น รถตัก หรือรถบรรทุก ซึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ไม่มี และต้องรองบประมาณหรือขอความช่วยเหลือ นอกจากนี้ พื้นที่ปัจจุบัน

ยังเป็นทางน้ำที่เคยมีการสร้างบ้านเรือนใหม่ขวางทางน้ำ ทำให้เส้นทางน้ำเปลี่ยนไป และเมื่อฝนตก น้ำจะท่วมและระบายได้ช้ากว่าเมื่อก่อนมาก

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อน้ำท่วมเกิดขึ้นจริง การดำเนินการลำดับแรกคือการแจ้งเตือนประชาชนให้เตรียมความพร้อม เตรียมรับมือสถานการณ์ การอพยพ และการเคลื่อนย้าย เกณฑ์ในการตัดสินใจอพยพคือกลุ่มเปราะบาง ซึ่งในพื้นที่หน้าถ้ำมีประมาณ 32 ราย รวมถึงผู้ป่วยติดเตียง โดยมีรายชื่ออยู่แล้ว และจะแจ้งให้ผู้นำชุมชนนำกลุ่มคนเหล่านี้ออกจากพื้นที่ก่อน การบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราวจะแบ่งออกเป็นส่วนๆ โดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ใช้เป็นที่รับกลุ่มเปราะบาง ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ (อบต.) ใช้รับผู้ที่อพยพจากหมู่ 1 และหมู่ 4 และที่ทำการกำนันผู้ใหญ่บ้านจะรับผิดชอบหมู่ 3 ในขณะที่โรงเรียนบ้านนั่งลูวรับชาวบ้านหมู่ 2 การสื่อสารในช่วงนี้จะทำผ่านไลน์และเรียกผู้นำชุมชนมาประชุมตัวแทน เนื่องจากมีกลุ่มเฉพาะของหน้าถ้ำที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติอยู่แล้ว บทบาทของอาสาสมัครและผู้นำชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสามารถเข้าถึงประชาชนและรู้จักพื้นที่ได้ง่าย ทำให้การแจ้งข่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ให้สัมภาษณ์ยังกล่าวว่า หากสถานการณ์หนักมากจนหน่วยงานภายนอกไม่สามารถเข้ามาช่วยได้ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ต้องบริหารจัดการกันเองเพื่อแก้ปัญหา

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

บทบาทสำคัญคือการฟื้นฟูและบรรเทาความเดือดร้อนของชุมชนโดยการติดตามสถานการณ์ และจัดเจ้าหน้าที่แพทย์ พยาบาล พร้อมผู้นำออกไปสำรวจความเสียหายตามบ้านเรือนต่างๆ และให้ความช่วยเหลือตามลำดับ กระบวนการประเมินความเสียหายจะมีการลงพื้นที่ตรวจสอบเพื่อประเมินความเสียหายของบ้านเรือน และจะมีการให้ความช่วยเหลือจากหลายหน่วยงาน ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าได้รับความช่วยเหลือในการฟื้นฟูและเยียวยาจากหลายหน่วยงาน เช่น ทหาร อำเภอกิ่งหวัด ตำรวจ อาสา และประชาชนทั่วไป โดยบ้านไหนที่มีปัญหาจะแจ้งผ่านผู้นำ ตำรวจ และ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพื่อรับความช่วยเหลือต่อไป บทเรียนที่ได้รับจากการจัดการน้ำท่วมครั้งนี้คือ ชาวบ้านจะต้องตื่นตัวและช่วยเหลือตนเองก่อนเป็นอันดับแรก เพราะไม่สามารถช่วยเหลือได้ทันทุกหลังคาเรือน จึงต้องให้ความสำคัญกับผู้ป่วยและกลุ่มเปราะบางก่อน ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและแก้ไขในอนาคตคือ การกำหนดเส้นทางน้ำใหม่ เนื่องจากเส้นทางน้ำเก่าถูกสร้างบ้านเรือนขวางทาง ทำให้การระบายน้ำช้าลง รวมถึงการศึกษาเส้นทางน้ำและการกักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง เพื่อรับมือกับสถานการณ์น้ำแล้งที่รุนแรงขึ้น โครงการล่าสุดที่มีการดำเนินการคือ การขุดลอกเส้นทางน้ำจากยะหา ผ่านตำบลหน้าถ้ำ หมู่ 4 ไปจนออกแม่น้ำปัตตานี เป็นระยะทาง 2 กิโลเมตร นายจัดยังคงกล่าวถึงเรื่อง

งบประมาณว่า งบประมาณที่ได้รับลงมายัง องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อาจจะไม่เพียงพอต่อการจัดการสถานการณ์ เนื่องจากแต่ละปีต้องทำแผนเสนอขออนุมัติงบประมาณจากส่วนกลาง และต้องรอเข้าแผนปีถัดไป

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่แปด นางสาวนารีรัตน์ มะมิง เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน

(สัมภาษณ์วันที่ 17 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

มาตรการสำคัญในระยะเตรียมพร้อมมุ่งเน้นไปที่การดูแลกลุ่มเปราะบางเป็นลำดับแรก เมื่อได้รับแจ้งเตือนสถานการณ์น้ำท่วม หน่วยงานจะมีการประชุมเพื่อแจ้งให้ผู้นำชุมชนทราบและเตรียมพร้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดเตรียมข้อมูลพื้นที่ที่มีกลุ่มเปราะบางอาศัยอยู่ เพื่อให้สามารถเข้าถึงและให้ความช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว สำหรับการสื่อสารกับประชาชน ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านและสมาชิก จะรับผิดชอบการลงพื้นที่เพื่อประชาสัมพันธ์และแจ้งเตือนภัย นอกจากนี้ ยังมีการเตรียมจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราว เช่น ที่มัสยิดและโรงเรียนในบางพื้นที่ การประสานงานก่อนเกิดเหตุจะดำเนินการร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) เพื่อวางแผนการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง โดยมีภารกิจหลักคือการประสานงานให้ผู้นำชุมชนเตรียมความพร้อมในการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยติดเตียงไปยังพื้นที่ปลอดภัย เช่น ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพื่อให้พยาบาลดูแล เนื่องจากหากสถานการณ์รุนแรงแล้ว การเข้าช่วยเหลือจะทำได้ยากลำบาก ในส่วนของความท้าทายที่พบคือ ข้อมูลกลุ่มเปราะบางมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้ต้องมีการสำรวจและปรับปรุงข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ยังยอมรับว่ามีการขาดแคลนอุปกรณ์สำคัญสำหรับกลุ่มเปราะบาง เช่น เตียงและรถเข็น มาตรการระยะยาวเพื่อป้องกันน้ำท่วมมีการดำเนินการขุดลอกคูคลองก่อนเกิดภัยพิบัติ ในขณะเดียวกันมีการเน้นย้ำถึงความสำคัญที่ประชาชนจะต้องมีความตระหนักและเตรียมความพร้อมด้วยตนเอง ไม่เพียงแต่รอการช่วยเหลือจากภาครัฐเท่านั้น

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อสถานการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นจริง ลำดับแรกของการดำเนินการคือการดูแลและอพยพกลุ่มเปราะบางไปยังศูนย์พักพิง การตัดสินใจอพยพจะอ้างอิงจากการติดตามข่าวสารจากศูนย์อุตุนิยมวิทยาจังหวัดยะลา ซึ่งจะประกาศข้อมูลผ่านช่องทางต่างๆ เช่น กลุ่มไลน์ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่พบคือหากการดำเนินการล่าช้าจะทำให้การเคลื่อนย้ายผู้ป่วยทำได้ยากขึ้นและซับซ้อน การบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราวมีการใช้พื้นที่ของ อบต. และสถานีนามัย แต่มีพื้นที่จำกัด จึงมีการสำรวจพื้นที่เพิ่มเติม เช่น มัสยิดและโรงเรียนเพื่อใช้เป็นศูนย์พักพิง การสื่อสารกับประชาชนระหว่างเกิดเหตุจะใช้เพจของ อบต. และกลุ่มไลน์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อ

เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร บทบาทของอาสาสมัครและผู้นำชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเข้ามาช่วยเสริมกำลัง เช่น การจัดตั้งโรงครัวและแจกจ่ายอาหาร ทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตามอุปสรรคสำคัญที่พบคือปัญหาไฟฟ้าดับและสัญญาณโทรศัพท์ขัดข้อง ซึ่งส่งผลให้การติดต่อสื่อสารและการประสานงานเกิดความล่าช้า

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

ในระยะฟื้นฟู หน่วยงานจะลงพื้นที่เพื่อเยียวยาและสำรวจความต้องการของประชาชน รวมถึงประเมินความเสียหาย เพื่อนำข้อมูลที่ได้ประสานงานกับ พมจ. และหน่วยงานอื่นๆ ในการจัดสรรความช่วยเหลือ บทเรียนสำคัญที่ได้รับคือต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติและภัยพิบัติ รวมถึงต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าและติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงการจัดการน้ำท่วมในอนาคต โดยเฉพาะในส่วนของกลุ่มเปราะบาง คือการพัฒนาแอปพลิเคชันที่สามารถระบุที่อยู่และพิกัดบ้านของกลุ่มเปราะบางได้อย่างชัดเจน เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการให้ความรู้แก่ผู้ดูแลกลุ่มเปราะบาง อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าความช่วยเหลือด้านการฟื้นฟูยังไม่เพียงพอต่อความต้องการทั้งหมด เนื่องจากมีผู้พิการจำนวนมากและข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร ทำให้ความช่วยเหลืออาจไม่ทั่วถึงทุกครัวเรือน แม้ว่าจะมีการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการฟื้นฟูจากผู้นำชุมชนแล้วก็ตาม

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่เก้า นางสาวรุสนีย์ ดอเลาะเจ๊ะแต พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหน้าถ้ำ (สัมภาษณ์วันที่ 17 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนน้ำท่วม

ในช่วงก่อนเกิดน้ำท่วม รพสต. ได้มีการเตรียมความพร้อมเชิงรุก โดยการจัดทำบัญชีรายชื่อ กลุ่มเปราะบาง ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง รวมถึงข้อมูลที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์ของญาติ เพื่อให้สามารถประสานงานได้ทันท่วงที โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ 4 ซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยสูงสุด รพสต. ได้กำหนดแผนอพยพเบื้องต้น คือให้ผู้ป่วยเคลื่อนย้ายขึ้นชั้น 2 ของบ้าน และมีแผนสำรองที่จะใช้พื้นที่ส่วนกลางของ รพสต. เป็นศูนย์พักพิง ชั่วคราว ทั้งนี้ ได้มีการสำรองสิ่งของจำเป็น เช่น แอมป์ไฟร์ส เพื่อใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน อย่างไรก็ตาม แม้จะมีแผนการสื่อสารที่ชัดเจน แต่ในสถานการณ์จริงพบว่ายังมี ข้อจำกัดในการติดต่อ เนื่องจากสัญญาณโทรศัพท์และไฟฟ้าถูกตัดขาด ทำให้การประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายเป็นไปอย่างยากลำบาก ในด้านการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยเฉพาะกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มักดำเนินการในลักษณะการประชุมเบื้องต้นเพื่อเตรียมข้อมูลพื้นฐานและวางแผนร่วมกัน ขณะที่การจัดการอุปกรณ์ที่มีมูลค่าสูงและต้องใช้

ไฟฟ้า เช่น เครื่องผลิตออกซิเจน นับเป็นความท้าทายสำคัญ เนื่องจากไม่มีพื้นที่จัดเก็บที่ปลอดภัยในระยะยาว ในส่วนของการส่งเสริมการเตรียมพร้อมในระดับชุมชน รพสต. ได้ให้ความรู้ด้านการปฐมพยาบาลแก่หมอบ้าน และเน้นย้ำกับผู้ดูแลให้ทำการอพยพผู้ป่วยทันทีที่มีการพยากรณ์น้ำท่วมโดยไม่ต้องรอให้ระดับน้ำสูงขึ้น

2. ด้านระยะระหว่างน้ำท่วม

เมื่อเกิดน้ำท่วม รพสต. ดำเนินการในลำดับแรกโดยการ ตรวจสอบความปลอดภัยของผู้ป่วยติดเตียง ผ่านการประสานงานกับผู้อำนวยการและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อย่างไรก็ตาม สถานการณ์กลับรุนแรงกว่าที่คาดการณ์ไว้จนไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ ซึ่งสะท้อนถึงอุปสรรคในการเคลื่อนย้ายผู้ป่วย เนื่องจากระดับน้ำสูงและกระแสน้ำเชี่ยวกราก ทำให้การช่วยเหลือต้องพึ่งพาเรือจากภายนอกพื้นที่เป็นหลัก ในด้านการบริหารจัดการศูนย์พักพิง พบว่าพื้นที่ชั้นล่างของ รพสต. ไม่สามารถใช้งานได้จริงเนื่องจากน้ำท่วม ทำให้ใช้ได้เฉพาะพื้นที่ชั้นบนเท่านั้น ซึ่งเป็นบทเรียนสำคัญที่นำไปสู่การเตรียมพร้อมสำหรับปีถัดไป นอกจากนี้ ช่องทางการสื่อสาร หลักระหว่างเกิดเหตุคือการประสานงานผ่านผู้นำชุมชน แต่พบปัญหาที่ประชาชนบางส่วนไม่ยอมอพยพออกจากบ้านด้วยความหวงทรัพย์สิน ซึ่งในที่สุดต้องใช้เรือเข้าไปรับ โดยผู้นำชุมชนและอาสาสมัครถือเป็นกำลังสำคัญในการประสานงานนี้ จากการประเมินประสิทธิภาพการประสานงานระหว่างหน่วยงานในช่วงดังกล่าว ได้รับการให้คะแนนในระดับปานกลางอยู่ที่ประมาณ 5 เต็ม 10

3. ด้านระยะหลังน้ำท่วม

หลังน้ำท่วม รพสต. มีบทบาทในการฟื้นฟูและบรรเทาความเดือดร้อน ของชุมชน โดยการออกหน่วยให้บริการทางการแพทย์ การแจกจ่ายชุดยา และการประเมินสุขภาพจิตของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ นอกจากนี้ยังมีการ ประเมินความเสียหาย ของอุปกรณ์ทางการแพทย์ของผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งพบว่าอุปกรณ์ที่ต้องใช้ไฟฟ้าส่วนใหญ่ได้รับความเสียหายและไม่สามารถใช้งานได้อีก บทเรียนสำคัญ ที่ได้รับการจัดการน้ำท่วมครั้งนี้คือความไม่พร้อมของศูนย์พักพิงที่ถูกใช้จริง ซึ่งแตกต่างจากแผนที่วางไว้ ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมอย่างรอบด้าน โดยคุณรุณีได้กล่าวว่า "ต้องพร้อม ไม่ใช่แค่แผนที่วางไว้ ต่อให้มีแผนที่วางไว้ มันก็ใช้ไม่ได้ ถ้าเราไม่พร้อม" สำหรับข้อเสนอแนะในการปรับปรุง ในอนาคต คาดว่าจะมีแผนการประชุมร่วมกับ อบต. อย่างต่อเนื่องเพื่อรับมือกับน้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นทุกปี ในขณะเดียวกัน ก็มีการสังเกตว่าประชาชนในพื้นที่เริ่มตระหนักและมีการปรับตัวเพื่อรับมือกับภัยพิบัติมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ยังได้ให้ข้อสังเกตว่าความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกมักมีเพียงในช่วงแรกเท่านั้น ทำให้ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) ต้องอาศัยงบประมาณภายในเพื่อการฟื้นฟูในระยะยาว

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สิบ นางอุมาวดี วัฒนะนุกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหน้าถ้ำ

(สัมภาษณ์วันที่ 17 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

ก่อนที่น้ำจะมาถึงโรงเรียนได้เตรียมพร้อมรับมืออย่างจริงจัง เริ่มจากการ ย้ายทรัพย์สินและอุปกรณ์การเรียนชั้นที่สูง โดยเฉพาะการจัดหาชั้นวางและกล่องสำหรับเก็บของให้พ้นระดับน้ำ เพราะประสบการณ์จากปีก่อนหน้าทำให้รู้ว่าปริมาณน้ำสามารถสูงขึ้นอย่างรวดเร็วและเกินกว่าที่คาดการณ์ไว้ได้ นอกจากนี้ยังมีการเฝ้าระวังสถานการณ์ตลอด 24 ชั่วโมง โดยมีเจ้าหน้าที่พร้อมที่จะประสานงานกันได้ทันทีหากมีระดับน้ำเพิ่มขึ้นในเวลากลางคืน ในส่วนของการสื่อสารกับชุมชน โรงเรียนใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ ที่มีประสิทธิภาพอย่าง Facebook และกลุ่มไลน์ของผู้ปกครอง เพื่อแจ้งข้อมูลสถานการณ์น้ำท่วม และยังใช้ช่องทางนี้สอบถามความเป็นอยู่ของนักเรียนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง แม้จะมีข้อจำกัดเรื่องบุคลากรและงบประมาณ แต่โรงเรียนก็ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 ซึ่งได้ประสานงานขออนุมัติงบประมาณจากกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อซ่อมแซมและปรับปรุงอาคาร รวมถึงการสร้างอาคารเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับการเป็นที่พักพิงชั่วคราวในอนาคต

2. ด้านระยะระหว่างน้ำท่วม

เมื่อน้ำท่วมเกิดขึ้นจริง สิ่งแรกที่โรงเรียนดำเนินการคือ การติดต่อกับผู้นำชุมชน เพื่อตรวจสอบระดับน้ำและความปลอดภัยของโรงเรียน ผู้ปกครอง และนักเรียนอย่างรวดเร็ว การตัดสินใจอพยพประชาชนใช้เกณฑ์จาก ปริมาณฝนและระดับน้ำที่พยากรณ์ไว้ รวมถึงการติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิดจากกรมอุตุนิยมวิทยา ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน โรงเรียนได้จัดเตรียมพื้นที่เป็น ศูนย์พักพิงชั่วคราว โดยมีการจัดเก็บของใช้ในโรงเรียนให้เรียบร้อย และประสานงานกับ อบต. หน้าถ้ำ เพื่อขอสุขาเคลื่อนที่มาให้บริการประชาชนที่จะเข้ามาพักพิงในพื้นที่ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของ ผู้นำชุมชน ในการรวมคนและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การช่วยเหลือเข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็ว

3. ด้านระยะหลังน้ำท่วม

หลังน้ำลดลงโรงเรียนไม่ได้ละเลยแต่ได้มุ่งเน้นที่การฟื้นฟูและเยียวยา ชุมชนทันที โดยลงพื้นที่เยี่ยมเยียนและให้กำลังใจนักเรียนที่ได้รับผลกระทบ รวมถึงการส่งมอบถุงยังชีพและชุดนักเรียนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในเบื้องต้น จากประสบการณ์ในครั้งนี้ โรงเรียนได้เรียนรู้บทเรียนสำคัญคือ ความไม่ประมาท และต้องเตรียมพร้อมเสมอไม่ว่าสถานการณ์จะรุนแรงเพียงใด ทั้งยังมีการสำรวจความเสียหายของอาคารและ

อุปกรณ์เพื่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างทันท่วงที ซึ่งโรงเรียนได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน หรือแม้แต่ร้านค้าในพื้นที่ ทำให้สามารถฟื้นฟูพื้นที่และกลับมาเปิดทำการได้ภายในเวลาเพียงหนึ่งสัปดาห์ ความร่วมมือและการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างผู้นำชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในทุกช่วงเวลา ตั้งแต่การเตรียมพร้อมจนถึงการฟื้นฟู ทำให้ชุมชนสามารถผ่านพ้นวิกฤตน้ำท่วมไปได้อย่างรวดเร็วและเป็นระบบ

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สิบเอ็ด นาย มะชะอารี กาแจ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2

(สัมภาษณ์วันที่ 13 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

ก่อนจะเกิดภัยพิบัติทางชุมชนได้มีการเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบ โดยมีศูนย์กระจายข่าว ที่มีสยิดเป็นศูนย์กลางในการแจ้งเตือนภัยน้ำท่วม เมื่อพบว่าระดับน้ำในแม่น้ำปัตตานีสูงขึ้น จะมีการแจ้งไปยังศูนย์ฯ เพื่อกระจายข่าวให้ประชาชนทราบอย่างรวดเร็ว สำหรับการสื่อสารกับคนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะใช้ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ผรส.) ที่แบ่งพื้นที่รับผิดชอบเป็นโซนชัดเจน และใช้โทรศัพท์เป็นอีกหนึ่งช่องทางในการติดต่อสื่อสาร ในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อกลางเพื่อสนับสนุนชุมชน อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่ผ่านมามีเรื่องอุปกรณ์ โดยเฉพาะเรือที่ยังไม่เพียงพอ แต่ในปีนี้อบต. ได้ซื้อเรือเพิ่มอีก 8 ลำ ทำให้มีเรือพร้อมใช้รวม 10 ลำ ซึ่งคาดว่าจะช่วยให้การอพยพในสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นไปอย่างรวดเร็วขึ้น นอกจากนี้ ชุมชนยังมีแผนรับมือในระยะยาวด้วยการ ขุดคลอง เพื่อช่วยระบายน้ำ ทำให้ระดับน้ำลดลงได้เร็วขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากที่เคยท่วมเป็นสัปดาห์ก็ลดลงเหลือเพียง 3-4 วัน และในบางพื้นที่น้ำลดลงภายในคืนเดียว เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้ ชุมชนยังส่งเสริมให้เยาวชน เรียนขับเรือและเรียนว่ายน้ำ เพื่อให้สามารถเอาตัวรอดได้เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน ส่วนการเตรียมตัวส่วนบุคคลของประชาชน หากน้ำท่วมสูงก็จะอพยพไปพักที่โรงเรียน แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมา สถานการณ์น้ำท่วมที่ร้ายแรงที่สุดในรอบ 50 ปีได้เกิดขึ้นล่าสุด โดยมีระดับน้ำสูงเป็นประวัติการณ์ ทำให้ต้องใช้เรือในการสัญจรในพื้นที่เป็นหลัก

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อสถานการณ์น้ำท่วมเริ่มขึ้น สิ่งแรกที่ชาวบ้านช่วยเหลือกันคือการขนย้ายสัตว์เลี้ยงและข้าวของมีค่าไปยังที่สูง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ไม่เคยท่วมมาก่อนอย่างบาเตะ ซึ่งในครั้งนี้ได้รับผลกระทบจนบ้านเรือนและรถยนต์เสียหายทั้งหมด การตัดสินใจอพยพประชาชนเกิดขึ้นเมื่อน้ำท่วมสูงเกินกว่าที่เคยเป็นมา โดยนายมะชาอารีกกล่าวว่านี่เป็นครั้งแรกในรอบ 50 ปีที่น้ำสูงจนท่วมศีรษะ ทำให้ต้องอพยพคนจากหมู่ 2 ไปยังศูนย์พักพิงที่

โรงเรียน หากน้ำท่วมสูงจนถึงโรงเรียน ทางเลือกสุดท้ายคือการอพยพขึ้นไปยังที่สูงกว่าอย่างถ้าเสื่อหรือถ้าคิลป์ ซึ่งมีทางขึ้นลงเตรียมพร้อมไว้แล้ว สำหรับศูนย์พักพิงชั่วคราว องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จะเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องอาหาร โดยจัดส่งข้าวและอาหารด้วยเรือมาให้ประชาชนที่พักพิงอยู่ การสื่อสารระหว่างช่วงน้ำท่วมถือเป็นความท้าทาย เนื่องจากโทรศัพท์มือถือไม่สามารถใช้งานได้เพราะไม่มีสัญญาณ แต่ด้วยความใกล้ชิดกันในชุมชน ทำให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (ผรส.) และทีมงานสามารถประสานงานช่วยเหลือผู้ที่ติดอยู่ภายในบ้านได้ ความช่วยเหลือจากผู้นำหน่วยงานถือว่าทันท่วงที โดยปกติแล้วน้ำจะท่วมจากหมู่ 4 ไปยังหมู่ 1 และหมู่ 2 ตามลำดับ ทำให้มีเวลาเตรียมตัว แต่ในครั้งล่าสุดน้ำท่วมจากหมู่ 3 อย่างรวดเร็วและรุนแรง ทำให้ประชาชนหลายรายไม่ทันได้ขนย้ายทรัพย์สินและสัตว์เลี้ยง ปัญหาสำคัญที่พบคือการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากโทรศัพท์ใช้งานไม่ได้ ทำให้ในอนาคต อบต. มีแผนจะจัดซื้อวิทยุสื่อสารให้แต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 เครื่อง เพื่อให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่นมากขึ้นในยามฉุกเฉิน

3. ด้านหลังเกิดน้ำท่วม

หลังจากน้ำลดลง ชุมชนได้มีการดำเนินการฟื้นฟูและบรรเทาความเดือดร้อนแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยมืองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นแกนหลักในการแจกจ่ายสิ่งของช่วยเหลือและสำรวจความเสียหายตามครัวเรือน ด้านการเยียวยาความเสียหาย มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตร ที่จะให้เงินชดเชยแก่เกษตรกรที่ลงทะเลเปียนไว้ก่อนน้ำท่วม โดยพิจารณาจากจำนวนพื้นที่เพาะปลูกที่เสียหาย นอกจากนี้ ปศุสัตว์ ก็มีการเยียวยาสำหรับผู้สูญเสียสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ซึ่งมีการประเมินราคาตามขนาด เพื่อให้ได้รับเงินชดเชยตามสมควร จากบทเรียนที่ผ่านมา ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของอุปกรณ์ช่วยเหลือ โดยเฉพาะ เรือ ซึ่งเดิมมีจำนวนไม่เพียงพอ ปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้จัดซื้อเพิ่มอีก 6 ลำรวมเป็น 10 ลำ ทำให้แต่ละหมู่บ้านมีเรือเพียงพอต่อการใช้งานและสามารถช่วยเหลือกันได้ อย่างไรก็ตาม นายมะชาอาริมองว่าการป้องกันน้ำท่วมซ้ำซากในระยะยาวเป็นเรื่องที่ท้าทาย เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่น้ำจากตัวเมืองจะไหลลงมาสู่พื้นที่ต่ำของตำบล และทำให้เกิดปัญหาน้ำย้อนกลับเข้าท่วมได้ แม้การช่วยเหลือที่ได้รับอาจไม่เพียงพอสำหรับทุกคน แต่ในสถานการณ์ที่ประชาชนต่างเดือดร้อน การช่วยเหลือที่ได้รับก็ถือเป็นการแบ่งเบาภาระร่วมกัน โดยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการฟื้นฟูต่าง ๆ จะได้รับจากผู้นำชุมชนและ อบต. ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการประชุมและให้ความช่วยเหลือประชาชนอย่างต่อเนื่อง

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สิบสอง นางณัฐวรรณ ทองดี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

(สัมภาษณ์วันที่ 17 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

มาตรการเตรียมความพร้อมเริ่มต้นด้วยการแจ้งเตือนข่าวสาร และสำรวจพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบ เช่น บ้านม่วงคูดงหมู่ 4 เพื่อให้ความช่วยเหลือชาวบ้านในการขนย้ายสิ่งของและผู้ป่วยขึ้นที่สูง การสื่อสารกับประชาชนผ่านทาง หอกระจายข่าว และช่องทางออนไลน์อย่าง Facebook และ LINE ของตำบล การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกจะเริ่มที่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นเบื้องต้น ก่อนจะส่งต่อไปยังอำเภอผ่านปลัดตำบลหรือหัวหน้าฝ่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย นางณัฐวันระบุว่าไม่มีอุปสรรคสำคัญในการเตรียมพร้อม เนื่องจากทีมงานจะเริ่มสำรวจพื้นที่ทันทีเมื่อมีฝนตกชุก สำหรับแผนป้องกันระยะยาวของหมู่ 4 ได้มีการ นำแผนเข้าสู่โครงการของ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งรวมถึงการ ขุดลอกคูคลอง นอกจากนี้ มีการส่งเสริมความตระหนักรู้ของประชาชนด้วยการ แจ้งข้อมูลข่าวสาร อย่างต่อเนื่อง และมีการ ฝึกอบรมอาสาสมัคร เช่น การขับเรือหางยาวและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อน้ำท่วมเกิดขึ้นจริง ภารกิจเร่งด่วนคือการ ออกไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยใช้เกณฑ์ อพยพพื้นที่ ลุ่มต่ำก่อน และให้ความช่วยเหลือ ผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง เป็นอันดับแรก ส่วนการบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราวเป็นความท้าทาย เนื่องจากไม่มีศูนย์พักพิงเฉพาะ จึงต้องอพยพประชาชนไปที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (อนามัย) ซึ่งบางแห่งก็ถูกน้ำท่วมเช่นกัน ทำให้เกิดความแออัด การสื่อสารกับชาวบ้านทำได้ยากเนื่องจากกระแส น้ำที่เชี่ยว จึงต้องอาศัยการ บอกต่อแบบปากต่อปาก นางณัฐวันมองว่าบทบาทของอาสาสมัครและผู้นำชุมชน มีความสำคัญอย่างมาก แม้การเข้าช่วยเหลือจากหน่วยงานจะไม่ทันท่วงที เนื่องจากปัญหากระแส น้ำที่เชี่ยวทำให้การเข้าถึงพื้นที่ทำได้ยาก แต่การประสานงานระหว่างหน่วยงานถือว่าทำได้คล่องตัว

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

หลังน้ำลด ภารกิจแรกคือการเข้าช่วยเหลือฟื้นฟูเก็บกวาดสิ่งของและจัดหาสิ่งของอุปโภคบริโภคจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน การประเมินความเสียหายทำโดย สำรวจข้อมูลความเสียหาย และส่งรายงานไปยัง องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือท้องถิ่น บทเรียนสำคัญที่ได้รับคือปัญหาเรื่อง อุปสรรคในการช่วยเหลือชาวบ้าน ที่ยังขาดแคลนและไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ เช่น เรือที่ไม่สามารถใช้งานในกระแสน้ำเชี่ยวได้ สำหรับมาตรการป้องกันระยะยาวของหมู่ 4 ยังคงเป็นไปตามแผนพัฒนาของ อบต. ที่เน้นการขุดลอกคูคลอง นางณัฐวันระบุว่าความช่วยเหลือด้านการฟื้นฟูที่ได้รับจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนนั้นเพียงพอ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการฟื้นฟูชุมชนได้รับจากผู้นำผ่านทาง อบต. อำเภอ และจังหวัด โดยมีการประชุมเป็นระยะๆ เพื่อพูดคุยและสรุปแนวทางการดำเนินการร่วมกัน

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สิบสาม นางสาวดาวพร ลูกอินทร์ อาสาสมัครเกษตรและสหกรณ์อำเภอ

(สัมภาษณ์วันที่ 13 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

เมื่อได้รับแจ้งเตือนน้ำท่วม ส่วนบุคคลจะเริ่มเตรียมความพร้อมทันทีโดยเก็บสิ่งของและอาหารแห้งที่จำเป็นสำหรับประมาณ 1-2 สัปดาห์ รวมถึงข้าวของเครื่องใช้และยารักษาโรคขั้นที่สูง สำหรับการสื่อสารข้อมูลกับประชาชน จะใช้ช่องทางไลน์หมู่บ้านและไลน์เกษตรตำบลเพื่อให้ข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็วและครอบคลุม ในฐานะอาสาสมัครเกษตร จะทำหน้าที่ประสานงานกับเกษตรตำบลเพื่อส่งต่อข้อมูลไปยังเกษตรอำเภอ ความท้าทายหลักคือการแจ้งให้เกษตรกรทราบเกี่ยวกับพื้นที่เสี่ยงและแนะนำให้ย้ายเครื่องมือเกษตรขั้นที่สูง รวมถึงแนะนำให้จับปลาและเก็บเกี่ยวผลผลิตที่สามารถทำได้ก่อนน้ำท่วม ในระยะยาว มีส่วนร่วมในแผนการขุดลอกคูคลอง ซึ่งกำหนดการดำเนินการจะขึ้นอยู่กับองค์การบริหารส่วนตำบล จากประสบการณ์ ผู้ที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมซ้ำซากควรเตรียมพร้อมทันทีเมื่อมีฝนตกหนัก และหลีกเลี่ยงการปลูกพืชในพื้นที่ลุ่มในช่วงฤดูฝน

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อเกิดสถานการณ์น้ำท่วม สิ่งแรกที่ต้องดำเนินการคือตัดขายผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถทำได้ หากเหลือจะนำไปแจกจ่าย ในส่วนของการอพยพพบปัญหาการขาดแคลนเรือที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ประสบภัย และมีข้อเสนอแนะให้จัดเตรียมห้องน้ำให้เพียงพอในศูนย์พักพิงชั่วคราว การสื่อสารในช่วงน้ำท่วมจะใช้โทรศัพท์เป็นหลักในการประสานงานระหว่างเทศบาลกับผู้นำชุมชน เพื่อเข้าช่วยเหลือผู้พิการ ผู้ให้สัมภาษณ์เน้นย้ำว่าบทบาทของอาสาสมัครและผู้นำชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากต้องช่วยเหลือลูกบ้านก่อน แม้บ้านของตนเองจะได้รับผลกระทบก็ตาม การช่วยเหลือจากภาครัฐจะดำเนินการอย่างทันท่วงที แต่ต้องให้สิทธิ์แก่ผู้ป่วยและผู้สูงอายุก่อน จึงควรเตรียมความพร้อมส่วนตัวหากต้องรอความช่วยเหลือ นอกจากนี้ การประสานงานระหว่างหน่วยงานถือว่ามีประสิทธิภาพ แต่ต้องเข้าใจถึงสถานการณ์ด้วยว่าบางครั้งหน่วยงานอาจไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ทันที เนื่องจากกระแสน้ำที่เชี่ยวกราก

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

เมื่อสถานการณ์น้ำท่วมคลี่คลายลง ผู้ประสบภัยจะเริ่มฟื้นฟูพื้นที่ทันที โดยมีบทบาทในการใช้น้ำหมักชีวภาพเพื่อบำบัดน้ำที่ขังอยู่ไม่ให้มีกลิ่น การประเมินความเสียหายจะเริ่มขึ้นเมื่อเจ้าหน้าที่เกษตรเข้ามาตรวจสอบ ซึ่งเกษตรกรต้องถ่ายภาพความเสียหายของพืชผลและกรอกแบบฟอร์มเพื่อขอรับการช่วยเหลือ จากประสบการณ์ ผู้ประสบภัยได้เรียนรู้ว่าควรเตรียมพร้อมรับมือทันทีที่ฝนตกหนัก โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ท่วมเป็นประจำควรหลีกเลี่ยงการปลูกพืชในช่วงฤดูฝน นอกจากนี้ ผู้ประสบภัยยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการ "ช่วยเหลือตนเองก่อน" เนื่องจากบ้านที่อยู่ลึกทำให้หน่วยงานเข้าถึงได้ยากและต้องใช้เวลารอ โดยเคยประสบปัญหาถูกโจรกรรมทรัพย์สินหลังน้ำลด และความช่วยเหลือที่ได้รับอาจไม่ตรงกับความต้องการหรือเข้าไม่ถึงบ้านที่อยู่ลึกด้านใน แม้จะได้รับความช่วยเหลือจาก อบต. และหน่วยงานอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องก็ตาม

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สิบสี่ นายรอฮิง เจ๊ะอารี เจ้าหน้าที่กู้ชีพกู้ภัยหน้าถ้ำ

(สัมภาษณ์วันที่ 19 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

การเตรียมความพร้อมทันทีที่ได้รับข้อมูลการแจ้งเตือนสถานการณ์น้ำท่วม หน้าที่แรกคือการแจ้งเตือนชาวบ้านหรือประชาชนก่อน รูปแบบการแจ้งเตือนคือการให้ประชาชนเตรียมตัวให้พร้อม โดยเฉพาะการนำสิ่งของที่อยู่ต่ำและอาจถูกน้ำท่วมขึ้นไปไว้ในที่สูง และเตรียมพร้อมเรื่องของใช้ประจำวัน สำหรับการสื่อสารข้อมูล ทางกู้ภัยบางครั้งจะลงพื้นที่ไปแจ้งตามบ้าน และบางครั้งก็ให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยแจ้งทางเสียงตามสาย โดยมี อบต. ช่วยประสานงานด้วยเพื่อให้ข้อมูลรวดเร็วและทั่วถึง ในด้านการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น ที่ว่าการอำเภอ หรือ ปก. นายรอฮิง จะบอกให้หัวหน้าใน อบต. ช่วยประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำคัญที่พบในการเตรียมพร้อมคืออุปกรณ์ช่วยเหลือไม่เพียงพอ อีกทั้งอุปสรรคที่เกิดจากสภาพพื้นที่คือที่ตั้งของกู้ภัยเองบางทีก็ถูกน้ำท่วมก่อนที่จะสามารถออกไปช่วยเหลือชาวบ้านได้ เพื่อแก้ไขปัญหานี้ ทางศูนย์ได้เสนอความต้องการไปยัง อบต. เกี่ยวกับการจัดหาเรือให้เพียงพอ นายรอฮิง กล่าวว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเข้าใจและตระหนักในการเตรียมพร้อมอยู่แล้ว เนื่องจากประสบเหตุน้ำท่วมเกือบทุกปี นอกจากนี้ ทีมกู้ภัยเองก็เคยจัดการฝึกอบรมเรื่องการขับเรือช่วยชาวบ้านด้วย สำหรับการเตรียมพร้อมในปัจจุบัน ได้มีการไปปรึกษาหารือกับทีม อบต. และทีมผู้ปกครองเพื่อให้เตรียมพร้อมเรือให้เพียงพอสำหรับปีนี้

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

การรับมือ เมื่อเกิดสถานการณ์น้ำท่วมจริง การดำเนินการในลำดับแรกคือพยายามช่วยชาวบ้านให้พ้นจากน้ำท่วม ทีมงานจะเข้าไปในหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือประชาชน และช่วยเก็บของ เหนือในการตัดสินใจอพยพคือการสังเกตน้ำจากแม่น้ำก่อน และต้องคอยฟังสัญญาณการปล่อยน้ำจากข้างบน เนื่องจากถ้ามีการปล่อยน้ำพื้นที่ในตำบลหน้าถ้ำจะจมน้ำก่อน ปัญหาหลักที่พบในการอพยพคือการมีผู้ป่วยติดเตียง และอุปกรณ์ เช่น เรือ ไม่เพียงพอ บางครั้งจึงต้องขอความช่วยเหลือจากกู้ภัยอื่นมาเสริม ในด้านการบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราวอาสากู้ภัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมโดยช่วยทำกับข้าวและจัดหาอาหารในศูนย์พักพิง การสื่อสารระหว่างเกิดเหตุก็

ยังคงเน้นย้ำให้ชาวบ้านเตรียมตัวตลอด อย่าประมาท และสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญที่สุดคือการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้ป่วยติดเตียงและคนแก่ให้พ้นจากน้ำก่อน นายรอธิง เน้นย้ำว่าบทบาทของอาสาสมัครและผู้นำชุมชนมีความสำคัญมาก เพราะถ้าไม่มีบุคคลเหล่านี้ การประสานงานและการช่วยเหลือชาวบ้านจะลำบาก อย่างไรก็ตาม การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ นั้นไม่ทันท่วงทีเท่าที่ควร เนื่องจากประชากรมีจำนวนมาก และพื้นที่นี้มักจะจมมาที่เดียว แม้ว่าการประสานงานระหว่างหน่วยงานถือว่าเต็มที่แล้ว แต่สถานการณ์ในปีที่ผ่านมาเกิดน้ำท่วมหนักกว่าทุกปี ทำให้ความพร้อมยังไม่เพียงพอต่อเหตุการณ์

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

การฟื้นฟูและบทเรียนภายหลังน้ำลด ทีมกู้ภัยจะเข้าไปช่วยชาวบ้านตามหมู่บ้านที่เดือดร้อนที่สุด ในกระบวนการฟื้นฟู มีการช่วยขนของ และผู้ป่วยที่พักอยู่ในศูนย์พักพิงก็ถูกส่งกลับบ้าน เหตุการณ์น้ำท่วมครั้งนี้ถูกพิจารณาให้เป็นประสบการณ์สำหรับการจัดการในรอบหน้า ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงที่สำคัญคือความต้องการให้มีอุปกรณ์ช่วยชีวิตคนให้เพียงพอมากขึ้น เช่น เรือ เสื้อชูชีพ และเชือกที่ใช้ช่วยเวลาคนจมน้ำ สำหรับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากในระยะยาว นายรอธิง ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการแก้ไขปัญหาคูคลองอุดตันและการถมที่จำนวนมากซึ่งขวางทางน้ำไหล ควรทำที่ระบายน้ำให้มากขึ้น เพราะปัจจุบันที่ระบายน้ำไม่ค่อยมีคนไปดูแล โดยเปรียบเทียบกับในเมืองที่เคยไม่ค่อยท่วม ปัจจุบันกลับท่วมหลังจากฝนตกคืนเดียว เพราะคูคลองอุดตันและไม่มีใครสนใจ ในส่วนของความช่วยเหลือด้านการฟื้นฟูเยียวยาและการสนับสนุนอุปกรณ์เพิ่มเติมขึ้นอยู่กับการประสานงานและสั่งการของหัวหน้า ทั้งนี้ ทีมงานได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการฟื้นฟูชุมชน โดยบางครั้งมีการเรียกประชุมในเรื่องของการช่วยเหลือชาวบ้าน

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สิบห้า นางพุ่มพวง ทองคงอ่วม เจ้าหน้าที่กู้ชีพกู้ภัยหน้าถ้ำ

(สัมภาษณ์วันที่ 19 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

ในระยะก่อนเกิดอุทกภัย เนื่องจากเหตุการณ์น้ำท่วมมักเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี จึงมีการเตรียมความพร้อมไว้อย่างต่อเนื่องอยู่แล้วว่าช่วงใดจะเกิดน้ำท่วมหรืออุทกภัย การเตรียมการประกอบด้วย การเตรียมสิ่งของที่จำเป็น และความพร้อมในการยกสิ่งของขึ้นที่สูงทันทีที่น้ำมาถึง การสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่อาศัย ช่องทางการประสานงานผ่าน Line รวมถึงเพจต่างๆ ของหน่วยกู้ชีพและของ อบต. หน้าถ้ำ ด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในช่วงก่อนเกิดเหตุเป็นการประสานงานกับ อบต. หน้าถ้ำโดยตรง สำหรับความท้าทายหรืออุปสรรคสำคัญในการเตรียมความพร้อมคือ การเกิดน้ำท่วมฉับพลัน ซึ่งมาเร็วมากจนไม่สามารถเตรียมการได้ทันท่วงที แผนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อป้องกันน้ำในระยะยาวว่า องค์การบริหาร

ส่วนตำบล (อบต.) หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีความพร้อมที่สูงกว่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดูแลลูกบ้านที่ประสบภัยในกรณีที่น้ำท่วมสูงถึงชั้นสองหรือท่วมถึงหลังคาเนื่องจากมีหลายกรณีที่ประชาชนแจ้งความประสงค์ขอรับความช่วยเหลือในการอพยพแต่กลับ ไม่ได้รับการตอบสนอง นอกจากนี้ ยังมีมาตรการส่งเสริมความพร้อมของประชาชน โดยมีการจัดการประชุมและมีการจัดฝึกซ้อมเรือสำหรับชาวบ้านที่อาจต้องการความช่วยเหลือในช่วงน้ำท่วม เพื่อให้สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อสถานการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นจริง การดำเนินการในลำดับแรกคือการอพยพสิ่งของก่อนเป็นอันดับแรก ตามด้วยสัตว์เลี้ยงและยานพาหนะ การตัดสินใจอพยพประชาชนใช้เกณฑ์จากระดับน้ำเนื่องจากสามารถคาดการณ์ได้ว่าน้ำจะท่วมในระดับประมาณเดิมทุกปี ปัญหาที่พบในการอพยพคือ เรือที่ใช้ในการช่วยเหลือนั้นไม่ทั่วถึงและบางพื้นที่ก็เข้าถึงได้ยาก ศูนย์พักพิงชั่วคราวที่ใช้ในการบริหารจัดการมี 2 แห่ง คือ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหน้าถ้ำ วิธีการสื่อสารในช่วงที่น้ำกำลังท่วมมักใช้การประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะผ่านผู้ใหญ่บ้านที่ประกาศออกเสียงตามสายในหมู่บ้านรวมถึงการใช้วิทยุ โทรศัพท์ และไลน์(Line)กลุ่ม เพื่อประสานงาน บทบาทของอาสาสมัครและผู้นำชุมชนถูกพิจารณาว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์นี้ เนื่องจากต้องใช้คนจำนวนมากในการคอยอพยพชาวบ้าน ที่เองก็ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือโดยตรงจากผู้นำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่เข้าใจว่าเป็นเพราะต้องมีการกระจายกำลังช่วยเหลือเนื่องจากจำนวนผู้ประสบภัยมีมาก ประสิทธิภาพของการประสานงานระหว่างหน่วยงานในช่วงน้ำท่วมถูกประเมินว่าเป็นระดับปานกลาง คือมีการประสานงานอยู่บ้างแต่ยังไม่มากพอ

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

ภายหลังสถานการณ์น้ำลด บทบาทในการฟื้นฟูและการบรรเทาความเดือดร้อนมุ่งเน้นไปที่การดูแลผู้ป่วยก่อน ลำดับแรกคือการช่วยเหลือตนเองก่อน แล้วจึงช่วยเหลือชาวบ้าน (เพื่อนบ้าน) ในกระบวนการประเมินความเสียหายนั้น ถึงแม้จะเกิดความเสียหายในปริมาณที่มาก แต่ไม่มีบุคคลใดมาประเมินความเสียหายโดยตรง ความช่วยเหลือที่ได้รับมาจากการที่รัฐบาลให้เงินช่วยเหลือซึ่งต้องมีการส่งเรื่องไปเพื่อขอรับเงินช่วยเหลือ โดยส่วนมากจะได้รับเป็นเงินสำหรับทุกครัวเรือน บทเรียนสำคัญที่ได้รับคือปริมาณน้ำที่เยอะกว่าทุกปี ซึ่งทำให้ไม่สามารถคาดเดาความมากน้อยของน้ำได้ ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและแก้ไขการจัดการน้ำท่วมในอนาคตถูกระบุว่าเป็นสิ่งที่จัดการได้ยากมากสำหรับการแก้ปัญหา น้ำท่วมซ้ำซาก (ซึ่งมีลักษณะเดิมทุกปี เพียงแต่แตกต่างกันที่ความมากหรือน้อย) นั้น แนวทางคือต้องหนีน้ำให้พ้นน้ำ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับความ

ช่วยเหลือด้านการฟื้นฟูและเยียวยาจากผู้นำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอ แต่ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการฟื้นฟูชุมชน

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สิบหก นางสาวชาลินี มะแซะ เจ้าหน้าที่กู้ชีพกู้ภัยหน้าถ้ำ

(สัมภาษณ์วันที่ 19 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดอุทกภัย

โดยทั่วไปชุมชนในพื้นที่ทราบดีว่าหากฝนตกติดต่อกันประมาณ 3 วัน ถือเป็นสัญญาณว่าน้ำกำลังจะมา ชาวบ้านจะเตรียมตัวด้วยการเก็บของหนีน้ำขึ้นที่สูง การสื่อสารข้อมูลไปยังประชาชนดำเนินการโดยผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำหมู่บ้านซึ่งจะประกาศแจ้งเตือนตามหมู่บ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์ยังระบุว่าสื่อมีความสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้และความตระหนัก โดยควรมีการประกาศตามหมู่บ้านหรือให้ชาวบ้านติดตามข้อมูลจากกรมอุตุนิยมวิทยาเกี่ยวกับปริมาณน้ำ ในฐานะเจ้าหน้าที่การแพทย์ฉุกเฉิน บทบาทหลักก่อนเกิดน้ำท่วมคือการประสานงานเพื่อจัดการกับผู้ป่วยติดเตียง โดยจะแจ้งไปยังผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านที่มีผู้ป่วยติดเตียงให้ดำเนินการอพยพผู้ป่วยไปยังที่สูงเพื่อหลีกเลี่ยงความลำบากเมื่อน้ำท่วมหนัก โดยสถานที่ที่จัดเตรียมไว้เป็นที่พักของผู้ป่วยติดเตียงคืออนาถสถาน อูปรสรถสำคัญในการเตรียมความพร้อมคือปริมาณน้ำที่มายะเยาะ โดยเฉพาะบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ที่อยู่หมู่ 4 ซึ่งเป็นที่พักน้ำ ทำให้มีน้ำไหลลงมาทุกปี สำหรับแผนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในระยะยาว ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่าจะต้องมีการขุดคูเพื่อให้สามารถไหลลงมาได้อย่างสะดวกและไม่ขังอยู่หลายวัน ซึ่งจะช่วยลดความลำบาก

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อสถานการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นจริง การดำเนินการในลำดับแรกของเจ้าหน้าที่คือการช่วยเหลือตัวเอง โดยการเก็บของขึ้นที่สูงก่อน ลำดับถัดมาคือการรับผู้ป่วยติดเตียงเพื่อย้ายมาพักอาศัยที่อนาถสถาน การตัดสินใจอพยพอาศัยเกณฑ์จากการที่ฝนตกติดต่อกัน 3 - 4 วัน ซึ่งบ่งชี้ว่าน้ำจะต้องมาแน่นอน และการดูการประกาศจากกรมอุตุนิยมวิทยา โดยลำดับแรกสุดของการโยกย้ายคือการรับผู้ป่วยติดเตียง ศูนย์พักพิงชั่วคราวจะต้องเป็นที่ปลอดภัยและที่สูง โดยมีการแบ่งการบริหารจัดการคือผู้ป่วยติดเตียงจะถูกนำมาพักอยู่ที่อนาถสถาน ส่วนประชาชนทั่วไปศูนย์พักพิงหลักคือองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจากหมู่ 4 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่น้ำเต็มแล้วจะต้องมาพักพิงที่ อบต. บทบาทของอาสาสมัครและผู้นำชุมชนถือว่าสำคัญมาก โดยพวกเขาช่วยในการช่วยเหลือชาวบ้านและช่วยรับผู้ป่วยติดเตียง รวมถึงช่วยพาประชาชนหนีน้ำไปพักพิงที่ อบต. เจ้าหน้าที่เริ่มเข้าช่วยเหลือชาวบ้านเมื่อน้ำเข้าในบ้านของพวกเขาแล้ว ในส่วนของการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าได้รับความช่วยเหลือจากผู้นำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทันที อย่างไรก็ตาม เมื่อมอง

ภาพรวมของการประสานงานในช่วงน้ำท่วมพบว่าบางรายการมีการช่วยเหลือ แต่บางรายการก็ไม่มี ทำให้เกิดอุปสรรคอยู่บ้าง

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

ภายหลังน้ำลด บทบาทแรกของเจ้าหน้าที่การแพทย์ฉุกเฉินคือการช่วยโยกย้ายผู้ป่วยติดเตียงกลับมาสู่ที่บ้าน และอาจมีการช่วยทำกิจกรรมอื่นๆ หรือให้ความช่วยเหลือชาวบ้านตามที่ร้องขอ กระบวนการประเมินความเสียหายและการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยนั้น หน้าที่ของกู้ภัยที่ผู้ให้สัมภาษณ์ปฏิบัติคือการช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียงและนำส่งที่พักเท่านั้น ส่วนการช่วยเหลือประเภทอื่นๆ ส่วนมากจะเป็นหน้าที่ของผู้นำหมู่บ้าน ในส่วนของทีมงานที่ดูแลด้านการแพทย์ฉุกเฉินเหมือนกับผู้ให้สัมภาษณ์ในพื้นที่นี้มีอยู่ 2 คน บทเรียนที่สำคัญที่ได้รับจากการจัดการน้ำท่วมครั้งที่ผ่านมาก็คือความเสียหายเกิดขึ้นกับทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้านและได้รับผลกระทบทั้งหมด สำหรับข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดการน้ำท่วมในอนาคต ผู้ให้สัมภาษณ์เน้นย้ำว่าต้องขุดคูเพื่อให้ น้ำสามารถไหลลงได้เร็ว ไม่ให้เกิดน้ำขัง ด้านการฟื้นฟูและการเยียวยา ผู้ให้สัมภาษณ์ยืนยันว่าได้รับความช่วยเหลือจากผู้นำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพียงพอ และได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการฟื้นฟูจากผู้นำชุมชน เช่น การรายงานและแจ้งผู้ป่วยติดเตียง

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สิบเจ็ด นางสาวซาปีน๊ะ สะดี ผู้ช่วยงานในศูนย์เตือนภัย

(สัมภาษณ์วันที่ 19 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

การเตรียมความพร้อม เมื่อได้รับข้อมูลการแจ้งเตือน ผู้ให้สัมภาษณ์เน้นย้ำถึงมาตรการเตรียมความพร้อมหลักคือ การประชาสัมพันธ์ ให้ชาวบ้านในโซนที่รับผิดชอบ (เช่น โชนบุงรุก) ทราบและเตรียมตัว สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ต้องเตรียมคือ อาหารการกิน โดยเน้นว่าหากต้องไปอาศัยบ้านเพื่อนหรือศูนย์พักพิง จะต้องนำอาหารมาด้วย ไม่ใช่ไปมือเปล่า สำหรับการสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่ จะใช้กลุ่ม Line ในการแจ้งเตือนภัย โดยกลุ่มนี้จะมีข้อมูลจากศูนย์เตือนภัยพิบัติของแต่ละชุมชนอยู่แล้ว การแจ้งเตือนจะกระทำเป็นระยะ ๆ เกี่ยวกับระดับน้ำและเวลาที่น้ำจากต้นน้ำปัตตานี (ซึ่งอยู่ที่สุครินทร์) จะมาถึงพื้นที่ต่าง ๆ เช่น ศรีสาคร ธารเสาะ สายบุรี และอาซ่อง ในด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ในฐานะผู้ช่วยมีหัวหน้าเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการประสานงานกับ ปก. (กรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัย) ส่วนความท้าทายหรืออุปสรรคสำคัญในการเตรียมความพร้อมนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า ไม่มีปัญหาเรื่องข้อมูล เนื่องจากมีการเก็บข้อมูลทุกชุมชนที่น้ำท่วมซ้ำซากไว้ก่อนเกิดเหตุอยู่แล้ว ในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระยะยาวเพื่อป้องกันน้ำท่วม

ต้องมีการลงพื้นที่เพื่อประเมิน เส้นทางน้ำ และโครงสร้างพื้นฐานที่อาจปิดกั้นทางน้ำ เพื่อที่จะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ เปิดทางน้ำ มาตรการในการเตรียมความพร้อมสำหรับสถานการณ์น้ำท่วมที่ซ้ำซาก ได้แก่ การเตรียม ศูนย์พักพิง ศูนย์เคลื่อนย้ายสัตว์ และศูนย์เคลื่อนย้ายรถยนต์ ซึ่งต้องมีในทุกพื้นที่ สำหรับพื้นที่หน้าถ้ำ มีการจัดเวทীর่วมกับ อบต. และ ปภ. เพื่อกำหนดจุดพักพิง โดยที่ หมู่ 1 และหมู่ 4 จะอยู่ที่ อบต. และอนามัย ส่วน หมู่ 1 และหมู่ 2 จะอยู่ที่โรงเรียนบ้านบันนังลัว และที่ตาดิกาสองอาคาร สำหรับจุดเคลื่อนย้ายสัตว์และรถยนต์จะอยู่ที่ หมู่ 3 ซึ่งเป็นที่สูง

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อสถานการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นจริง การดำเนินการในลำดับแรกคือ การช่วยชีวิตและเคลื่อนย้ายประชาชนไปยังที่สูง ไม่ว่าจะเป็นศูนย์พักพิง หรือบ้านที่มีความสูง เพื่อให้ชาวบ้านปลอดภัย เหนือในการตัดสินใจอพยพคือการเคลื่อนย้าย ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง และเด็ก เป็นอันดับแรก โดยมีการประเมินสถานการณ์จาก ระดับน้ำ และประสานงานกับต้นน้ำ เช่น ยะหา อย่างไรก็ตาม พบปัญหาสำคัญในการอพยพและการสื่อสารคือ ในช่วงที่น้ำขึ้นจริง ๆ โทรศัพท์จะใช้งานได้ สัญญาณไม่มี และไฟฟ้าจะดับ ทำให้ต้องใช้ วอแดง (อุปกรณ์สื่อสาร) ในบางพื้นที่ และในบางครั้งต้องใช้ เรือ ในการสื่อสารแบบบ้านต่อบ้านหรือปากต่อปาก เพียงอย่างเดียว ปัญหาอีกอย่างคือ เรือไม่เพียงพอ และคนขับเรือที่ได้รับการอบรมในลำคลองที่มีน้ำนิ่ง ไม่สามารถรับมือกับสถานการณ์จริงในแม่น้ำปัตตานีที่มีน้ำเชี่ยวได้ ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าในส่วนตัวแล้ว (ก๊ะ) ไม่ได้เข้าถึงศูนย์พักพิง เนื่องจากได้ เตรียมการทุกอย่างล่วงหน้า ตั้งแต่ก่อนน้ำจะมาประมาณ 3 วัน ทั้งอาหารและที่อยู่ สำหรับผู้คนประมาณ 30 คนในบ้าน เมื่อประเมินประสิทธิภาพการประสานงานระหว่างหน่วยงานในช่วงน้ำท่วม ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบว่า “ไม่มี” ประสิทธิภาพ โดยยกตัวอย่างการขอความช่วยเหลือด้านอาหารที่ต้องรอการอนุมัติจาก อบต. ทำให้เกิดความล่าช้าจากเย็นถึงเช้า บทเรียนที่สำคัญที่ได้รับคือ ชาวบ้านต้องเตรียมอาหารสำหรับอย่างน้อย 3 วัน หากต้องไปอยู่ศูนย์พักพิง

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

การฟื้นฟูภายหลังจากน้ำลด บทบาทของผู้ให้สัมภาษณ์คือการช่วยเหลือชาวบ้าน เก็บข้าวของ ทำความสะอาดบ้าน โดยเฉพาะบ้านที่มีผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง ส่วนกระบวนการประเมินความเสียหายและการให้ความช่วยเหลือนั้น จะกลายเป็น หน้าที่ของหน่วยงาน เช่น อบต. ที่จะลงมาช่วย บทเรียนสำคัญที่ได้เรียนรู้คือ เมื่อน้ำมาจริง ๆ แม้แต่ผู้ที่เป็นผู้นำ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ก็ถูกร้องขอความช่วยเหลืออย่างท่วมท้น ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือทุกคนได้ทันทั่วถึง และต่างคนต่างก็ต้องช่วยตัวเองก่อน ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข ปัญหาในอนาคตคือ อันดับแรก ต้องมีการเตือนและประสานงาน และต้อง ดูเรดาร์ เพื่อตรวจสอบปริมาณฝนที่

ต้นน้ำ นอกจากนี้ ยังแนะนำให้ชาวบ้านเตรียมตัวอพยพของใช้จำเป็น โดยให้ ชื้อถุงดำ ใส่ของแล้วมัดให้แน่น ผูกติดกับเสา เพราะถุงดำจะลอยและไม่ทำให้ของเสียหาย ซึ่งจะช่วยลดความเสียหายของข้าวของ เครื่องใช้ไฟฟ้าและเอกสารที่เสียหายเกือบทุกบ้านในปีที่ผ่านมา สำหรับมาตรการป้องกันน้ำท่วมซ้ำซากในระยะยาวนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าเป็นเรื่อง ยาก ปัญหาหลักคือ เส้นทางน้ำ (คลอง) ที่ ไม่ประสานกัน หรือมี โครงสร้างที่ปิดกั้นทางน้ำ ยกตัวอย่างกรณีที่มีการ ถมที่บริเวณสะพาน (ใกล้ชินวร) ทำให้ น้ำไม่มีที่ไป จึงดัน ขึ้นมาข้างบน ก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วม ในด้านความช่วยเหลือเยียวยา ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าสำหรับชาวบ้านที่ เสียหายมาก จะรู้สึกว่าการช่วยเหลือ (เช่น 8,000-9,000 บาท) ไม่เพียงพอ แต่สำหรับผู้เสียหายเล็กน้อย ถือว่าเพียงพอ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการฟื้นฟูชุมชนนั้น ได้รับจากผู้นำซึ่งจะ ประกาศเสียงตามสาย ให้ ประชาชนไปแจ้งความเสียหายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมปศุสัตว์ ประมง หรือเกษตร

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สิบเก้า นายดอแม สะแม ผู้ช่วยรักษาความสงบหมู่ที่ 3

(สัมภาษณ์วันที่ 19 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

เมื่อเข้าสู่ฤดูฝน ชาวบ้านในพื้นที่จะตระหนักและคอยระวังสถานการณ์น้ำอยู่เสมอ โดยเฉพาะการ สังเกตระดับน้ำในแม่น้ำ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้สำคัญ หากพบว่าน้ำกำลังมากก็จะมีประกาศแจ้งเตือนผ่านมัสยิด เพื่อให้ประชาชนยกสิ่งของขึ้นที่สูง การสื่อสารผ่านมัสยิดจึงเป็นช่องทางหลักที่ช่วยให้ข้อมูลเข้าถึงประชาชนได้ รวดเร็วและทั่วถึง ในช่วงที่ฝนตกต่อเนื่องชาวบ้านมักไม่ได้นอนเพื่อคอยสังเกตระดับน้ำ ขณะเดียวกันกลุ่ม ผู้ช่วยและผู้เฒ่าในหมู่บ้านก็จะรวมตัวกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน และเมื่อเห็นว่าน้ำใกล้จะท่วมก็จะแบ่งหน้าที่กันไป ดูแลในแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องเป็นอุปสรรคสำคัญคือเมื่อเกิดน้ำท่วมฉับพลันมักไม่ทันได้เตรียม ของใช้หรือเสบียงที่เพียงพอสำหรับการวางแผนระยะยาว ซึ่งเสนอว่าควรมีการจัดการเวชภัณฑ์และสิ่งกีดขวางใน ลำคลองเพื่อให้สามารถไหลผ่านและระบายได้รวดเร็วขึ้น และยังให้ความสำคัญกับการให้ความรู้แก่ชาวบ้าน โดยใช้การประกาศผ่านมัสยิด เพื่อกระตุ้นให้แต่ละครัวเรือนรีบยกสิ่งของที่อยู่ชั้นล่างขึ้นที่สูงเตรียมรับมือเมื่อ ฝนตกหนักและน้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อสถานการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นจริง สิ่งแรกที่ทำคือการสังเกตระดับน้ำ และรอให้ชาวบ้านที่ได้รับความ เดือดร้อนร้องขอความช่วยเหลือ หากไม่มีเรือในพื้นที่ก็จะรอการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล การทำงานในช่วงนี้กลุ่มผู้ช่วยและผู้เฒ่าบ้านจะรวมทีมประมาณ 7-8 คน ไปรับเสบียงที่ได้รับการบริจาคจาก ภาครัฐหรือผู้มีจิตศรัทธา เพื่อนำมาช่วยเหลือชาวบ้าน แต่ก็มีเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น รถดับกลางทาง เพราะ

ระดับน้ำสูงเกินไป สำหรับการจัดการศูนย์พักพิงได้มีการใช้ที่ทำการกำนันเป็นศูนย์กลางให้ชาวบ้านมารวมตัวกันทำอาหารและพักอาศัยร่วมกัน โดยครัวเรือนส่วนใหญ่เข้ามาอยู่ร่วมกัน มีเพียงไม่กี่ครัวเรือนที่ยังคงอยู่บ้านของตนเอง การสื่อสารระหว่างเกิดน้ำท่วมอาศัยทั้งโทรศัพท์ และการใช้เรือออกไปตรวจเยี่ยมตามจุดต่าง ๆ บทบาทของผู้นำชุมชนและอาสาสมัครถือว่าสำคัญมาก เพราะชาวบ้านไม่สามารถออกไปไหนได้ จึงต้องพึ่งพาการช่วยเหลือด้านอาหารและของใช้จากทีมงาน ระดับน้ำที่สูงทำให้การสัญจรแทบเป็นไปไม่ได้ ทีมผู้ช่วยเองก็แทบไม่ได้พักผ่อนเพราะต้องทำงานตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม การช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกบางครั้งก็ไม่ทัน เนื่องจากเรือไม่เพียงพอ เดิมมีเพียง 4 ลำ และใช้ได้เฉพาะบางพื้นที่ อีกทั้งการสื่อสารก็มีอุปสรรคบางครั้งใช้งานไม่ได้ แม้โชคดีที่หมู่บ้านไม่ได้ประสบปัญหาไฟฟ้าดับ

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

ภายหลังน้ำลด ทีมงานยังคงมีบทบาทในงานฟื้นฟู ไม่ว่าจะเป็นการซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า การถ่ายน้ำมันเครื่องรถจักรยานยนต์หรือรถยนต์ที่เสียหาย และช่วยทำความสะอาดบ้านเรือนในชุมชนเกือบทุกครัวเรือน ต้องเปลี่ยนน้ำมันเครื่องใหม่เพราะน้ำท่วมเข้าไปในเครื่องยนต์ การประเมินความเสียหายเริ่มต้นด้วยการช่วยเหลือผู้ที่ลงทะเบียนไว้ล่วงหน้า โดยความเสียหายทางการเกษตรส่วนใหญ่รุนแรงจนพืชผลตายหมด บทเรียนที่ได้จากประสบการณ์ครั้งนี้คือ หากเกิดน้ำท่วมอีกในปีหน้า ชาวบ้านและทีมงานจะต้องรีบยกเครื่องใช้ไฟฟ้า รถจักรยานยนต์ และรถยนต์ขึ้นที่สูงตั้งแต่นั้น ๆ สำหรับข้อเสนอแนะในการป้องกันปัญหาในอนาคต เขาเห็นว่าควรมีการขุดลอกและจัดการทางน้ำให้ดีขึ้น เพื่อให้น้ำสามารถไหลผ่านได้สะดวกไม่ก่อให้เกิดน้ำท่วมซ้ำ ความช่วยเหลือด้านการเยียวยาที่ได้รับจากผู้นำและหน่วยงานต่าง ๆ แม้จะไม่มากนักแต่ก็ถือว่าเพียงพอและสร้างความพอใจให้กับชาวบ้าน เพราะอย่างน้อยก็ได้รับการดูแล ไม่ถูกทอดทิ้ง

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่ยี่สิบ นาย ธนะวัช สุมโนและนาย สนใจ ทีปธม พระวัดถ้ำคูหาภิมุข

(สัมภาษณ์วันที่ 13 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

ก่อนที่น้ำจะเข้าท่วม วัดไม่ได้มีมาตรการป้องกันที่ตายตัว แต่เน้นการเตรียมพร้อมโดยการเก็บสิ่งของขึ้นที่สูง โดยเฉพาะสิ่งสำคัญที่ไม่สามารถจมน้ำได้ เช่น พระพุทธรูป เครื่องบูชา และสิ่งของที่ใช้ในกิจกรรมทางศาสนา การสื่อสารกับชาวบ้านมักได้รับความช่วยเหลือจากทหาร ซึ่งบางครั้งก็มาพาพระออกไปช่วยชาวบ้านยกสิ่งของ การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักพุทธหรือองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นหน้าที่ของกรรมการวัดและเจ้าอาวาส ขณะเดียวกัน วัดเองก็พยายามปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อป้องกันปัญหาระยะยาว เช่น ขุดคูน้ำให้ลึกและขุดสระน้ำเพื่อรองรับน้ำ นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบล

(อบต.) ยังเคยมอบเรือและส่งคนงานมาช่วยจัดการขยะต่าง ๆ เมื่อเห็นว่าสถานการณ์ใกล้จะเกิดน้ำท่วม สิ่งแรกที่ต้องทำคือประกาศให้ชาวบ้านช่วยกันยกของหนักและสิ่งของสำคัญขึ้นที่สูง โดยมีชาวบ้านและทหาร มาช่วยเหลือ

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

เมื่อสถานการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการสื่อสาร เครื่องมือหลักที่ใช้คือโทรศัพท์ เพราะหากขาดการติดต่อก็คงไม่รู้ว่ามีใครติดอยู่ตรงไหนบ้าง สำหรับการอพยพ จะให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบาง ก่อน ได้แก่ คนแก่ คนป่วย หรือคนนอนติดเตียง โดยทหารเข้ามาช่วยดูแล พระที่อยู่ในวัดเองก็ต้องหนีขึ้นที่สูงเช่นกัน ส่วนศูนย์พักพิงหลักส่วนใหญ่เป็นของชาวบ้านที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จัดเตรียมไว้ การสื่อสารกับประชาชนใช้การประกาศทางไมค์ซึ่งได้ผลดี แม้บางครั้งจะติดขัดเพราะไฟดับ อาสาสมัครและผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญอย่างมาก พวกเขาตื่นตัวและคอยตรวจสอบว่าพระและชาวบ้านปลอดภัย อย่างไรก็ตาม ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกมักล่าช้า เพราะหลายหมู่บ้านติดรื้อนพร้อมกัน ทำให้ผู้ประสบภัยต้องพึ่งพาตนเองในเบื้องต้น ปัญหาที่พบคืออุปกรณ์บางอย่าง เช่น เรือ หรือยา ไม่เพียงพอ

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

เมื่อสถานการณ์คลี่คลายและน้ำเริ่มลดลงวัดได้เข้ามามีบทบาทในการฟื้นฟูเช่นการขุดคลองและปรับปรุงทางน้ำเพื่อช่วยการระบายน้ำ หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาสำรวจความเสียหายโดยการถ่ายรูปและตรวจสอบเบื้องต้น ส่วนการประเมินเชิงลึกเป็นหน้าที่ของกรมการวัด บทเรียนสำคัญที่ได้รับคือเรื่อง การสื่อสารและการประกาศ วัดเห็นว่าควรมีเรือประจำวัดอย่างน้อย 1 -2 ลำ พร้อมทั้งเสนอให้จัดหาเรือเครื่องหรือเรือไฟเบอร์ขนาดเล็กที่ได้มาตรฐาน รวมถึงเสื้อชูชีพ วิทยุสื่อสาร และยารักษาโรค แม้ว่าการขุดคลองจะช่วยได้ในระยะยาว แต่หากน้ำป่าไหลมาอย่างแรงก็ยังไม่เพียงพอ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการมีเรือและถ้ามีการมอบเรือให้วัด ควรมีการฝึกใช้งานอย่างเหมาะสมด้วย การฟื้นฟูเยียวยาหลังน้ำท่วมได้รับการช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ทั้งสำนักพุทธ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และชาวบ้าน ซึ่งถือว่าเพียงพอต่อความต้องการ วัดยังได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องการฟื้นฟูผ่านการประชุมของผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นการประชุมหมู่บ้านหรือการประชุมประจำเดือน

จากการสัมภาษณ์ลำดับที่สิบแปด นายอาเตะแหว อาลี ตำแหน่งอิหม่ามมัสยิด

(สัมภาษณ์วันที่ 17 กันยายน 2568)

1. ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

การเกิดอุทกภัยรอบที่ผ่านมามีการแจ้งเตือนเนื่องจากอุปกรณ์กระจายเสียงได้รับความเสียหาย ทำให้ประชาชนต้องดำเนินการเอาตัวรอดด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ในฐานะผู้นำชุมชนท่านอิหม่ามได้มีการเตรียมความพร้อมสำหรับการรับมือโดยจะมีการสื่อสารและประสานงานจะใช้วิธีการประกาศผ่านไมค์มีสายและการสื่อสารแบบปากต่อปาก โดยมีเจ้าหน้าที่และผู้ใหญ่บ้านช่วยในการสื่อสาร ผู้นำชุมชนจะทำการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้ประสานงานหลัก การเตรียมความพร้อมของลูกบ้าน ลูกบ้านได้มีการเตรียมพร้อมรับมือสถานการณ์แล้ว โดยบางส่วนได้ดำเนินการต่อเติมบ้านเป็นชั้นสองให้สูงขึ้นจากระดับเดิม การเตรียมอุปกรณ์ มีการเตรียมสิ่งของและทรัพย์สินให้ชั้นที่สูง รวมถึงการยกรถมอเตอร์ไซด์ชั้นที่สูงด้วย นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้มีการจัดซื้อเรือจำนวน 4 ลำ สำหรับเตรียมความพร้อมในครั้งนี้

2. ด้านระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม

ในช่วงที่เกิดน้ำท่วมมีการดำเนินการมุ่งเน้นไปที่การช่วยเหลือและการประสานงานเพื่อความปลอดภัยของประชาชน โดยการดำเนินการของประชาชนบางส่วนดำเนินการยกของขึ้นที่สูง และในขณะที่บางส่วนต้องดำเนินการช่วยเหลือตนเอง อย่างเร่งด่วน เนื่องจากเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน จะมีศูนย์พักพิงในช่วงน้ำท่วมของหมู่ 2 คือ โรงเรียนบ้านบันนังลัว ส่วนบางคนที่บ้านสูงอยู่แล้วก็เลือกที่จะอาศัยอยู่บ้านของตนเอง และทางองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้นำเรือ 2 ลำไปตั้งหลักที่โรงเรียน โดยเด็ก ๆ จะไปอาศัยอยู่ที่นั่น ส่วนผู้สูงอายุ หรือกลุ่มเปราะบาง จะได้รับการนำพาไปยังที่ปลอดภัยก่อน ด้านการประสานงานทางผู้ใหญ่บ้านและกำนันจะประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อย่างต่อเนื่อง และได้รับการยอมรับว่าการประสานงานดีมาก ทางองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างทันท่วงที ในบทบาทอาสาสมัครถือว่ามีความสำคัญมากในช่วงนั้น แต่อาจจะไม่สามารถครอบคลุมได้ทั้งหมด เนื่องจากสถานการณ์ฉุกเฉินและเกิดขึ้นอย่างกะทันหัน

3. ด้านระยะหลังเกิดน้ำท่วม

ภายหลังน้ำลด การดำเนินการมุ่งเน้นไปที่การฟื้นฟูเยียวยาที่มีการช่วยเหลือเพื่อนบ้านในการหาข้าวของที่ถูกกระแสน้ำพัดพาไปและทางทีมผู้ใหญ่บ้านจะประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการช่วยเหลือเยียวยาและฟื้นฟู ด้านสิ่งของและทรัพย์สินที่เสียหาย เช่น เสื้อผ้า และเครื่องอุปโภคบริโภค การประเมินความเสียหายและการจัดสรรความช่วยเหลือ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (พรส) จะเป็นผู้คัดเลือกความเสียหาย โดยพิจารณาจากผู้ที่ได้รับผลกระทบหนักเป็นลำดับแรก สำหรับสิ่งของที่เสียหาย จะมีการนำไปตั้งไว้ด้านนอกเนื่องจากมีคนมาช่วยซ่อมของเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น กรณีสัตว์เลี้ยงได้รับ

ผลกระทบ จะมีการแจ้งให้ทางปศุสัตว์ทราบและได้รับการเยียวยา ส่วนทางด้านกรพื้นที่ด้านจิตใจคือการให้คิดว่าเป็นบททดสอบและให้เรายอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น บทเรียนสำคัญในครั้งนี้ต้องเตรียมสิ่งของให้อยู่ในที่สูงขึ้นจากเดิม และข้อเสนอแนะในอนาคตควรพัฒนาและเพิ่มกำลังและอุปกรณ์สำหรับน้ำท่วม อาทิเช่น เรือ เป็นต้น สาเหตุที่เกิดน้ำท่วมซ้ำซากและระดับน้ำขึ้นสูงเกินคาด ทางชาวบ้านได้หาสาเหตุคาดว่าเกิดจากการสร้างถนน 4 เลน ที่สูงยกขึ้นจากเดิม นอกจากนี้ ทางน้ำที่เคยเป็นช่องทางระบายน้ำถูกใช้ในการปลูกบ้านมากขึ้น ทำให้ทางน้ำแคบลง ส่งผลให้น้ำไม่สามารถระบายได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดน้ำสูงและมีมวลน้ำที่แรง

บทที่ 5 สรุป

อภิปรายและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษางานวิจัยเรื่องบทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม กรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำในการจัดการภัยพิบัติของตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการภัยพิบัติตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม

ด้านระยะก่อนเกิดน้ำท่วม ในระยะก่อนเกิดน้ำท่วมหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชนได้ดำเนินการเตรียมความพร้อมเชิงรุกเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยเริ่มจากการติดตามข้อมูลสภาพอากาศและระดับน้ำอย่างใกล้ชิดรวมถึงการประชุมวางแผนร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดเตรียมกำลังคนอุปกรณ์และกำหนดพื้นที่อพยพหลัก เช่น ที่ทำการ อบต. และโรงเรียน (สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2564) นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรมเยาวชนให้สามารถขับเรือและช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งการทำบัญชีรายชื่อกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง เพื่อให้เข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว การสื่อสารในช่วงเตรียมการถือเป็นปัจจัยสำคัญ โดยใช้หลายช่องทาง เช่น แอปพลิเคชัน Line, Facebook, โทรศัพท์, เสียงตามสาย และการประชาสัมพันธ์ผ่านผู้นำชุมชน พร้อมกันนี้ ยังส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมด้วยตนเอง เช่น การยกของขึ้นที่สูง การเตรียมอาหารและน้ำสะอาด รวมถึงการปรับปรุงบ้านเรือนเพื่อใช้เป็นพื้นที่ปลอดภัย

5.1.2 ด้านระยะระหว่างน้ำท่วม

เมื่อเกิดน้ำท่วมหน่วยงานท้องถิ่นจะจัดตั้งศูนย์อำนวยการเพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานและสื่อสารกับประชาชน (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2565) โดยให้ความสำคัญกับการอพยพกลุ่มเปราะบางเป็นอันดับแรกเคลื่อนย้ายไปยังศูนย์พักพิงชั่วคราว เช่น โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล(รพสต.) อย่างไรก็ตาม พบว่ามีประชาชนบางส่วนไม่ยอมอพยพเนื่องจากเป็นห่วงทรัพย์สิน ทำให้การช่วยเหลือดำเนินไปได้ยาก โดยเฉพาะในเวลากลางคืนการสื่อสารในช่วงนี้มักใช้โทรศัพท์และเสียงตามสายเป็นหลักเนื่องจากไฟฟ้าดับบ่อยครั้ง ขณะที่อาสาสมัครและผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเข้าถึงประชาชนอย่างทันท่วงที แม้ว่าหน่วยงานภายนอก เช่น ทหาร กาชาด หรือ

ผู้บริจาคอิสระ อาจล่าช้าเพราะเส้นทางถูกตัดขาด แต่การประสานงานร่วมกันถือว่ามีประสิทธิภาพโดยมีการจัดตั้งครัวกลางเพื่อทำอาหารและแจกจ่ายแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง

5.1.3 ด้านระยะหลังน้ำท่วม

หลังจากสถานการณ์น้ำลดลง หน่วยงานต่าง ๆ จะเข้าพื้นที่เพื่อฟื้นฟูและบรรเทาความเดือดร้อน เริ่มจากการสำรวจความเสียหาย การจัดการขยะและการทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ รวมถึงบ้านเรือนของประชาชน โดยมีเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครเข้ามามีบทบาทสำคัญ มีการแจกจ่ายสิ่งของจำเป็น เช่น ถูยั้งซีพและน้ำดื่ม พร้อมทั้งจัดตั้งครัวกลางเพื่อทำอาหารแจกจ่าย อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ในด้านการเยียวยาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการสำรวจความเสียหาย และเปิดให้ประชาชนยื่นขอรับเงินชดเชยด้วยหลักฐานภาพถ่าย แม้มีเสียงสะท้อนว่าการช่วยเหลือทางการเงินยังไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง บทเรียนที่ได้จากเหตุการณ์น้ำท่วมซีให้เห็น ถึงความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า เช่น การขุดลอกคูคลองเพื่อแก้ปัญหา น้ำท่วมซ้ำซาก การปรับปรุงระบบการสื่อสาร และการเพิ่มประสิทธิภาพในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาบทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหา น้ำท่วม กรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา สามารถนำมาอธิบายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำในการจัดการภัยพิบัติของตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าบทบาทของผู้นำมีความสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ Trait Theory อย่างชัดเจน โดยผู้นำแสดงออกถึงคุณสมบัติที่สำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์และความสามารถในการวางแผนเชิงรุก เช่น การเตรียมอุปกรณ์และบุคลากรล่วงหน้า และความเป็นผู้นำที่เด็ดขาดในการตัดสินใจอพยพ และสั่งการ ซึ่งบทบาทของผู้นำยังมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ Situational Leadership Theory ในแต่ละระยะของภัยพิบัติ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

- 1) ระยะก่อนเกิดน้ำท่วม: ผู้นำทำหน้าที่เป็นผู้สั่งการ Directing
- 2) ระยะระหว่างเกิดน้ำท่วม: ผู้นำเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้สนับสนุน Supporting

3) ภายหลังเกิดน้ำท่วม: ผู้นำทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา Coaching

5.2.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการภัยพิบัติตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

ผลการวิจัยได้นำไปสู่ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน Community-Based Disaster Management ซึ่งเน้นบทบาทสำคัญของคนในพื้นที่ โดยพบว่าการเสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครและผู้นำชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นผู้ที่เข้าถึงและเข้าใจประชาชนในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วในสถานการณ์วิกฤตผลการวิจัยชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการจัดการภัยพิบัติในตำบลหน้าถ้ำมีความสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ Trait Theory ซึ่งระบุว่าผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะมีคุณสมบัติเฉพาะตัวผู้นำในพื้นที่มีลักษณะเด่นด้านวิสัยทัศน์และไหวพริบซึ่งสะท้อนผ่านการเตรียมความพร้อมเชิงรุก เช่น การจัดทำแผนรับมือการเตรียมอุปกรณ์อย่างเร็วและบุคลากร รวมถึงการจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มเปราะบาง นอกจากนี้ ผู้นำยังแสดงออกถึงความเป็นผู้รับผิดชอบและความสามารถในการประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างมีระบบ

นอกจากคุณลักษณะส่วนบุคคลแล้ว บทบาทของผู้นำยังมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ Situational Leadership Theory ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันผู้นำจะปรับบทบาทของตนดังนี้ ในระยะก่อนน้ำท่วม ผู้นำจะทำหน้าที่เป็นผู้สั่งการ Directing เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนแก่เจ้าหน้าที่และประชาชน, ในระยะระหว่างน้ำท่วม บทบาทจะเปลี่ยนไปเป็นการสนับสนุน Supporting โดยเน้นการบริหารจัดการศูนย์พักพิงและประสานงานกับหน่วยงานภายนอก, และในระยะหลังน้ำท่วม ผู้นำจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา Coaching โดยลงพื้นที่เพื่อเยียวยาและรวบรวมบทเรียนเพื่อวางแผนสำหรับอนาคต

ผลการวิจัยยังเน้นย้ำถึงแนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน Community-Based Disaster Management ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการจัดการภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในบทบาทของผู้นำที่เป็นทางการเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชน โดยเฉพาะบทบาทของอาสาสมัครและผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าใจสภาพพื้นที่และสามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็ว การดำเนินการจัดการภัยพิบัติยังคงมีอุปสรรคสำคัญที่ต้องเผชิญ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ และกระบวนการขออนุมัติที่ล่าช้า รวมถึงความท้าทายด้านการสื่อสารและปัญหาด้านสังคมที่ประชาชนบางส่วนไม่ยอมอพยพออกจากบ้าน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ต้องหาแนวทางแก้ไขในอนาคต

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการอภิปรายข้างต้นสามารถนำมาซึ่งข้อเสนอแนะที่สำคัญสำหรับการปรับปรุงการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมในตำบลหน้าถ้ำ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ควรมีการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล หรือแอปพลิเคชันเพื่อระบุตำแหน่งของกลุ่มเปราะบาง และรายงานความเสียหายได้อย่างทันท่วงที โดยมีการวางแผนและจัดสรรงบประมาณเพื่อขุดลอกคูคลองและวางแผนแก้ไขเส้นทางน้ำในระยะยาวอย่างเป็นระบบ รวมถึงการสำรวจและจัดตั้งศูนย์พักพิงถาวรในพื้นที่ที่เหมาะสม และมีการจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นเพิ่มเติม เช่น เรือ, วิทยุสื่อสาร และเครื่องปั่นไฟ เพื่อให้พร้อมรับมือในสถานการณ์ที่ระบบสื่อสารขัดข้อง

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการพึ่งพาตนเอง รวมถึงการจัดตั้งคณะกรรมการหรือกลุ่มอาสาสมัครในชุมชน เพื่อเป็นกำลังหลักในการรับมือภัยพิบัติในอนาคต โดยการสร้างระบบการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ และต่อเนื่องระหว่างหน่วยงานทุกระดับ ตั้งแต่ชุมชน อำเภอ และจังหวัด เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างทันท่วงทีและครอบคลุม โดยมีการจัดทำแผนงบประมาณฉุกเฉิน และมีกระบวนการอนุมัติที่รวดเร็วเพื่อรองรับสถานการณ์ที่คาดไม่ถึงอย่างทันท่วงที

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ควรมีการศึกษาเชิงลึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาที่ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่ยอมอพยพจากพื้นที่เสี่ยง เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการสื่อสารและการอพยพที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต โดยมีการศึกษาถึงผลกระทบในระยะยาวของปัญหาน้ำท่วมต่อชุมชนในมิติต่างๆ เช่น สุขภาพจิต เศรษฐกิจ และความมั่นคงทางสังคม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการฟื้นฟูที่ครอบคลุมและยั่งยืน

บรรณานุกรม

สุพจน์ ประไพเพชร, สรวุฒิ กุลแดง, ราตรี เลิศหว่าทอง, และสุดสวาสดิ์ ประไพเพชร. (๒๕๖๖). แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำ. วารสารครุศาสตร์ปัญญา ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2566) หน้า (59-73)

นิตย สัมมาพันธ์ (2546 : 33). กล่าวถึงทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ.

เฮอร์เซย์และบลันชาร์ด (Hersey and Blanchard ; อ้างถึงในจอมพงศ์มงคลวนิช. 2555 : 205 - 206). กล่าวถึงทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์.

กรรมอุตุนิยมวิทยา. (๒๕๒๒), ประเสริฐ มิถินทรางกูร. (2533), Strahler.(1983), คำนิยามและความหมายของอุทกภัย.

วิชัย ศรีษะเกษ. (๒๕๖๕). นวัตกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยโดยความร่วมมือกลุ่มพื้นที่ (Zoning). นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นิลุบล สู่พานิช. (๒๕๔๙). กล่าวถึงการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน.

อาดือนัน เซ็งเงาะ, ชูเพี้ย ดอเลาะ, รุสนา สาและ, และนาเดีย ปายอ. (๒๕๖๖). การบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลปิตุมุติ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี.การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและระดับนานาชาติ (ครั้งที่๑๑) วันที่ 2 เดือนพฤศจิกายน. วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย. หน้า (๑๖๘๑-๑๖๘๔).

นุชนานี แวดะแซ, นิรุไรไลลา ยีอริง, นายมุฮัมหมัด ตือเร๊ะ, และศรินทร์ญา จังจริง. (๒๕๖๗). การจัดการปัญหาน้ำท่วมแบบบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลปะกาฮะรัง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

อนุชา ลาวงค์, และชัยธวัช ศิริบวรพิทักษ์. (๒๕๖๔). ความสามารถผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการรับมือภัยพิบัติน้ำท่วมลุ่มแม่น้ำชีจังหวัดมหาสารคาม. Journal for Developing the Social and Community, ครั้งที่ ๑๒ (ฉบับที่ ๑), หน้า (535-556) : January-April2025. (สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม).

บุคลากรกรม

นายอับดุลเลาะห์ อะแซ (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) นายกองกิจการ
บริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา 17 กันยายน 2568

นางนภาพร ธรรมดารัฐ (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) รองนายกองกิจการ
บริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ 13 กันยายน 2568

นายสุชาติ สดะบดี (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) เลขาธิการนายก
องค์การบริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ 13 กันยายน 2568

นางสาวสุดา สุวรรณกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) รองปลัดองค์การ
บริหารส่วนตำบลหน้าถ้ำ 17 กันยายน 2568

นายประพันธ์ สีสุข (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) นักวิชาการสาธารณสุข
สุขชำนาญการ 13 กันยายน 2568

นางกรรณิการ์ นุ่นเศษ (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) ตัวแทนเจ้า
พนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 17 กันยายน 2568

นายฉัตรชัย หนูขุนทะเล (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) ตัวแทนเจ้า
พนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 15 กันยายน 2568

นางสาวนารีรัตน์ มะมิง (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) เจ้าพนักงาน
พัฒนาชุมชน 17 กันยายน 2568

นางสาวรุสนีย์ ดอเลาะเจ๊ะแต (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) พยาบาล
วิชาชีพปฏิบัติการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหน้าถ้ำ 17 กันยายน 2568

นางอุมาวดี วัฒนะนุกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) ผู้อำนวยการ
โรงเรียนวัดหน้าถ้ำ 17 กันยายน 2568

นายมะชะอารี กาแจ (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2
13 กันยายน 2568

นางฉวีวรรณ ทองดี (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่
ที่ 4 17 กันยายน 2568

นางสาวดาวพร ลูกอินทร์ (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) อาสาสมัคร
เกษตรและสหกรณ์อำเภอ 13 กันยายน 2568

นายรอฮิง เจ๊ะอารี (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) เจ้าหน้าที่กู้ภัยหน้าถ้ำ
19 กันยายน 2568

นางสาวพุ่มพวง ทองคมอ่วง (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) เจ้าหน้าที่
กู้ภัยหน้าถ้ำ 19 กันยายน 2568

นางสาขาลิณี มะแซะ (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) เจ้าหน้าที่กู้ภัยหน้า
ถ้ำ 19 กันยายน 2568

นางสาวซาปิยะห์ สะดี (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) ผู้ช่วยงานในศูนย์
เตือนภัย 19 กันยายน 2568

นายดอแม สะแม (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) ผู้ช่วยรักษาความสงบ
หมู่ที่ 3 19 กันยายน 2568

นายชนะชัย สุมโน (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) พระวัดหน้าถ้ำ 13
กันยายน 2568

นายสนใจ ทีปรม (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) พระวัดหน้าถ้ำ 13
กันยายน 2568

นายอาเตะแหว อาลี (ผู้ให้สัมภาษณ์) จักรกฤษ โสดแก้ว และคณะ (ผู้สัมภาษณ์) อีหม่ามมัสยิด 17
กันยายน 2568

ภาพผนวก

ภาพผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

ชื่อหัวข้อพิเศษ บทบาทผู้นำในการแก้ไขปัญหาหน้าท่วม กรณีศึกษาตำบลหน้าถ้ำ

อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นเครื่องมือเพื่อนำไปใช้ศึกษาเชิงคุณภาพ สำหรับเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ ได้ทำการศึกษาจากเอกสาร ข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดของการวิจัยและแบบสัมภาษณ์

2. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มีทั้งหมด 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ในระยะ "ก่อน" เกิดน้ำท่วม

ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ในระยะ "ระหว่าง" เกิดน้ำท่วม

ส่วนที่ 4 แบบสัมภาษณ์ในระยะ "หลัง" เกิดน้ำท่วม

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ .....

ตำแหน่ง .....ประสบการณ์ในการทำงาน .....

สถานที่/หน่วยงาน..... จังหวัด.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ..... เดือน..... พ.ศ. ....

สถานที่สัมภาษณ์ ..... เริ่มสัมภาษณ์เวลา .....

ผู้สัมภาษณ์

ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2: แบบสัมภาษณ์ในระยะ "ก่อน" เกิดน้ำท่วม

1. เมื่อได้รับข้อมูลการแจ้งเตือนสถานการณ์น้ำท่วม ท่านมีมาตรการเตรียมความพร้อมอย่างไร?

.....

.....

2. ท่านมีวิธีการสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่อย่างไรเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลที่รวดเร็วและทั่วถึง?

.....

.....

3. ในฐานะผู้นำ ท่านมีบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (เช่น ที่ว่าการอำเภอ, กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กรมชลประทาน) อย่างไรในช่วงก่อนเกิดเหตุ?

.....

.....

4. ความท้าทายหรืออุปสรรคสำคัญในการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดน้ำท่วมคืออะไร?

.....

.....

5. ท่านมีแผนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อป้องกันน้ำท่วมในระยะยาวอย่างไร (เช่น การขุดลอกคลอง, การสร้างแนวกันน้ำ)?

.....

.....

6. มีมาตรการใดบ้างที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้และตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมด้วยตนเอง?

.....

.....

7. ท่านได้เตรียมความพร้อมสำหรับสถานการณ์น้ำท่วมอย่างไร (เช่น การยกของขึ้นที่สูง, การเตรียมสิ่งของจำเป็น)?

.....

.....

ส่วนที่ 3: แบบสัมภาษณ์ในระยะ "ระหว่าง" เกิดน้ำท่วม

1. เมื่อสถานการณ์น้ำท่วมเกิดขึ้นจริง การดำเนินการในลำดับแรกของท่านและทีมงานคืออะไร?

.....

.....

2. ท่านใช้เกณฑ์หรือข้อมูลใดในการตัดสินใจอพยพประชาชน และพบปัญหาในการอพยพหรือไม่?

.....

.....

3. การบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราวมีรูปแบบและแนวทางอย่างไร?

.....

.....

4. ท่านมีช่องทางและวิธีการสื่อสารกับประชาชนในระหว่างเกิดน้ำท่วมอย่างไรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด?

.....

.....

5. ท่านมองว่าบทบาทของอาสาสมัครและผู้นำชุมชนมีความสำคัญอย่างไรในสถานการณ์ดังกล่าว?

.....

.....

6. ท่านได้รับความช่วยเหลือจากผู้นำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทันทีหรือไม่?

.....

.....

7. ท่านมองว่าการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในช่วงน้ำท่วมมีประสิทธิภาพหรือไม่?

.....

.....

ส่วนที่ 3: แบบสัมภาษณ์ในระยะ "หลัง" เกิดน้ำท่วม

1. ภายหลังจากน้ำลด ท่านมีบทบาทในการฟื้นฟูและบรรเทาความเดือดร้อนของชุมชนอย่างไรบ้าง?

.....

.....

2. กระบวนการประเมินความเสียหายและการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยมีการดำเนินการอย่างไร?

.....

.....

3. ท่านพิจารณาว่าบทเรียนที่ได้รับจากการจัดการน้ำท่วมครั้งนี้คืออะไร?

.....

.....

4. ท่านมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและแก้ไขการจัดการน้ำท่วมในอนาคตอย่างไร?

.....

.....

5. ท่านมีมาตรการป้องกันน้ำท่วมซ้ำซากในระยะยาวอย่างไร?

.....

.....

6. ท่านได้รับความช่วยเหลือในด้านการฟื้นฟูและเยียวยาจากผู้นำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพียงพอหรือไม่?

.....

.....

7. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการฟื้นฟูชุมชนจากผู้นำหรือไม่?

ภาพผนวก ข

ภาพลงพื้นที่

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัยคนที่ 1

ชื่อ-นามสกุล : นายจักรกฤษ โสดแก้ว

วัน/เดือน/ปีเกิด : 10 มกราคม 2546

ที่อยู่ : 22/4 หมู่ 7 ตำบลบ้านแห่ อำเภอธวัชชัย จังหวัดยโสธร

โทรศัพท์ : 0622315857

Email Address : 406522020@yru.ac.th

ประวัติการศึกษา : ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่4 หลักสูตรรัฐศาสตร์บัณฑิต สาขาการ

ปกครองและกฎหมายมหาชนคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัยคนที่ 2

ชื่อ-นามสกุล : นางสาวนุรพิรดาว ฮีเรหุวา

วัน/เดือน/ปีเกิด : 21 สิงหาคม 2546

ที่อยู่ : 86 หมู่ 4 ตำบลเนินงาม อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

โทรศัพท์: 065-0458797

Email Address : 406522026@yru.ac.th

ประวัติการศึกษา : ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่4 หลักสูตรรัฐศาสตร์บัณฑิต สาขาการ

ปกครองและกฎหมายมหาชนคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัยคนที่ 3

ชื่อ-นามสกุล : นางสาวนาตา สาแม

วัน/เดือน/ปีเกิด : 03 มิถุนายน 2546

ที่อยู่ : 199/1 หมู่ 4 ตำบลนาเกาะปุเต๊ะ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา

โทรศัพท์: 092-6305113

Email Address : nadasamae30113@gmail.com

ประวัติการศึกษา : ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่4 หลักสูตรรัฐศาสตร์บัณฑิต สาขาการ

ปกครองและกฎหมายมหาชนคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา